

VPR Jaunumi

Decembris 2018

Tematiskais izdevums

DEINSTITUCIONALIZĀCIJA VIDZEMĒ

www.vidzeme.lv

Vidzemes plānošanas reģiona izdevums

VIDZEME IEKĻAUJ

DEINSTITUCIONALIZĀCIJA

Vai jūs zināt, kā izskatās cilvēks ar garīga rakstura traucējumiem? Iespējams, ka cilvēks kaut ko nesaprotami stāsta vai vienkārši ilgi raugās vienā punktā, varbūt viņam ir nesaprotama sejas izteiksme, nekoordinētas kustības. Visticamāk, ka jums no viņa ir mazliet bail. Jūs sevi mierināt ar domu, ka šie cilvēki dzīvo sociālās aprūpes iestādēs un ikdienā viņus nesatiekat... Bet, satiekot viņus – novērsaties...

Un bērni ar funkcionāliem traucējumiem? Noteikti esat redzējuši kampaņas, kuru laikā šādu bērniņu veselības uzlabošanai tiek vākti līdzekļi. Iespējams, ka esat ziedojuši naudu, lai palīdzētu kādam bērnam atgūt veselību vai vismaz saglabāt to.. Bet vai ikdienā esat gatavi šādus bērniņus satikt? Kā būtu, ja bērni ar funkcionāliem traucējumiem mācītos vienā klasē ar Jūsu bērnu? Satiekot šādu bērnu uz ielas vai veikalā, varbūt kādā koncertā vai bērnu laukumā, visticamāk, ka mēģināt neskatīties uz viņa pusi vai izliekaties, ka neredzat. Iemesli tam var būt dažādi – bailes aizvainot, kauns, žēlums... Un bērniņu mammas – jums noteikti ir priekšstats, kā jāuzvedas, kā jāizskatās un kas jādara šī bērniņa mammai...

Iespējams, ka sabiedrisko mediju ietekmē esat mazliet saprotošāki attiecībā uz bērniem bērnu namos. Esat pārliecināts, ka viņiem patiešām nepieciešama ģimene, taču vienlaicīgi noteikti pārdomājat arī to, ka viņiem ir slikti gēni, lielākoties visiem ir veselības problēmas, viņi slikti mācās un viņiem nav ne jausmas, kāda būs viņu dzīve tad, kad viņi pieaugs. Jūs paši, visticamāk, nevarat parūpēties par šādu bērniņu, jo jums nav nepieciešamo zināšanu, nav laika, ir savi bērni, par kuriem jārūpējas... Bet, kas tad ir tie cilvēki, kas pieņem savā ģimenē bez vecāku gādības palikušus bērnus? Kas viņus pamudina uz šo soli? Kāda ir viņu motivācija?

Šis tematiskais izdevums veltīts deinstitucionalizācijas tēmai un tā mērķis ir iepazīstināt ar deinstitucionalizācijas procesa norisi Vidzemē, informēt par turpmāk plānotajiem darbiem un iepazīstināt ar dažiem procesa ieviešanā iesaistītajiem cilvēkiem un organizācijām.

Ina Mīkelsone

Projekta "Vidzeme iekļauj"
vadītāja

Deinstitucionalizācija ir pakalpojumu sistēmas izveide, kas sniedz cilvēkam ar ierobežotām pašaprūpes spējām nepieciešamo atbalstu, lai cilvēks varētu dzīvot mājās vai ģimeniskā vidē. Deinstitucionalizācija ir vērsta uz neatkarīgas dzīves veicināšanu un sabiedrības radīto šķēršļu mazināšanu cilvēku ar invaliditāti pašnoteikšanās, līdzdalības un iekļaušanas iespējām. Cilvēkiem ar invaliditāti ir jānodrošina iespēja vadīt un izvēlēties savu dzīvesveidu un dzīvesvietu, jānodrošina piekļuve pakalpojumiem, ko izmanto pārējā sabiedrība, jāsniedz individuāls atbalsts, ja tāds ir nepieciešams, bet bērniem jābūt iespējai izaugt ģimenē.

Vērts zināt!

Ievads	2
Panākumu atslēga - vienoti mērķi un komandas darbs	4
Cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem	7
Noliekot malā bailes, mēs varam veidot savstarpēju sarunu	10
Esam vairāk līdzīgi, nekā atšķirīgi	14
Bērni ar funkcionāliem traucējumiem	18
Būt par celmlaužiem	23
Aleksandra pasakas	26
Ārpusģimenes aprūpē esošie bērni	28
Funkciju pārdalīšana	30
Jauns darbības virziens	31
Ar mīlestību vien nepietiek	32
Runājam ar, nevis par!	34

Izdevums tiek finansēts Eiropas Sociālā fonda darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.2.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.1.pasākuma "Deinstitucionalizācija" īstenošanas noteikumi", projekta Nr. 9.2.2.1/15/I/003 „Vidzeme iekļauj” (vienošanās par Eiropas Savienības fonda projekta Nr. 9.2.2.1/15/I/003) ietvaros.

Vairāk par projektu: http://www.vidzeme.lv/lv/projekts_vidzeme_iekļauj

Par šī izdevuma saturu atbild Vidzemes plānošanas reģions un tas neatspoguļo Eiropas Savienības oficiālo viedokli.

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

Panākumu atslēga - vienoti mērķi un komandas darbs

Laine Zālīte / projekta "Vidzeme iekļauj" eksperte

Laine ir ieguvusi psihologa asistenta izglītību un pirms pieciem gadiem arī maģistra grādu sociālajā darbā. Vairāk kā piecpadsmit gadus strādājusi Cēsu Sociālajā dienestā. Šī pieredze ļauj izprast gan pašvaldības iekšējo darbu, gan sociālā dienesta darbu un būt par vidutāju, lai deinstitucionalizācijas projekts Vidzemes plānošanas reģionā izdotos. Laine no patreizējās komandas sastāva projektā ir visilgāk, tāpēc aicinājām Laini atskatīties paveiktajā.

Kāds sākotnēji bija komandas vislielākais izaicinājums, uzsākot projektu?

Izaicinājumi bija un joprojām ir ļoti daudz, bet tie nav tikai projekta komandai, bet gan visai valstij. Deinstitucionalizācija ir jauns process mūsu valstī. Citu valstu pieredze rāda, ka deinstitucionalizācijas ieviešana prasa vairākus gadu desmitus. Bija daudz neskaidrību, un gan projekts, gan normatīvie akti, kas nosaka deinstitucionalizācijas ieviešanas kārtību, darba procesā tiek precizēti un papildināti. Piemēram, meklējot speciālistu komandu, lai sagatavotu individuālos atbalsta plānus bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, saskaņā ar normatīvajiem aktiem bija nepieciešama septiņu speciālistu komanda – psihologs, sociālais darbinieks, speciālais pedagogs, logopēds, psihiatrs, fizioterapeits un ergoterapeits. Tika izsludināti iepirkumi, bet visiem plānošanas reģioniem tie beidzās bez rezultāta, jo Latvijā šādu speciālistu komandas nebija un speciālistu trūkuma dēļ nebija iespējams tādu izveidot. Tādēļ tika grozīti Ministru kabineta noteikumi, jo nebija reāli sasniegt sākotnējos uzstādījumus.

Arī pašvaldības sākotnēji bija ļoti skeptiskas par iesaisti projektā, jo apzinājās gan to, ka ir daudz nezināmo par projekta īstenošanu, gan to, ka būs papildus darba slogs darbiniekiem.

Vai bija pašvaldības Vidzemes plānošanas reģionā, kuras, saprotot projekta prasības, izvēlējās nepiedalīties projektā?

Sākotnēji sadarbības līgumus noslēdza ar divdesmit četrām no divdesmit sešām pašvaldībām. Tad 2016. gada vasarā pievienojās Cesvaines novada pašvaldība, savukārt, Valmieras pilsēta "ielēca pēdējā vilcienā", pievienojoties 2016. gada decembrī. Prieks, ka Valmiera pievienojās, jo tā ir nozīmīga, lai būtu vienmērīgs pakalpojumu pārklājums projektā, kā arī Valmieras iedzīvotājiem ir paplašinājušās iespējas saņemt dažādus sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus.

Sociālo dienestu iesaiste šajā projektā ir viens no vissvarīgākajiem posmiem. Kā projekts ietekmēja sociālo dienestu darbu?

Valsts ir noteikusi minimālo pakalpojumu grozu, kas ir jānodrošina, bet katra pašvaldība, atbilstoši savām politikas un budžeta prioritātēm, var lemt par paplašinātāku pakalpojumu grozu, kuru piedāvā saviem iedzīvotājiem. Šajā projektā sociālie dienesti noteikti ieguva jaunus klientus, jo ne visās pašvaldībās līdz šim tika nodrošināts plašs pakalpojumu klāsts bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem. Daļa šo cilvēku pirms tam nebija pašvaldības redzeslokā, jo nebija vērsušies sociālajā dienestā.

Kādas ir sajūtas, atskatoties uz sociālo dienestu padarīto?

Bez pašvaldībām šo projektu vispār nevarētu realizēt, jo pašvaldības ir pakalpojuma sniedzēji un pakalpojuma organizētāji. Pakalpojumu sniegšanas process nav vienkāršs. Sociālo dienestu vadītājiem un darbiniekiem tas ir sagādājis ne mazums raīžu. Bet šobrīd jau ir gandarījums, ka lielākā daļa pašvaldību ir uzsākušas pakalpojumu sniegšanu projekta ietvaros. Pēc atskaitēm, kuras saņemam no pašvaldībām, redzam, cik daudz un dažādus sociālos pakalpojumus sāk saņemt projektā iesaistīto pašvaldību iedzīvotāji.

Vai sadarbība ar sociālajiem dienestiem projektā ir vedusies viegli?

Mūsu reģionā salīdzinoši viegli, jo sociālo dienestu vadītāji un darbinieki apzinās, ka cilvēkiem ir nepieciešams nodrošināt sociālos pakalpojumus. Šie pakalpojumi uzlabo cilvēku sociālo un fizisko funkcionēšanu un, līdz ar to, arī viņu dzīves kvalitāti. Sociālo dienestu speciālisti apzinās arī to, ka ir mainījusies valsts politika par cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem ievietošanu institūcijās. Līdz ar to pašvaldībām ir jādodomā par pakalpojumu nodrošināšanu pašvaldībās uz vietas, lai uzlabotu cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem un viņu ģimenes locekļu dzīves kvalitāti. Nodrošinot nepieciešamos pakalpojumus cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, tiek dota iespēja strādāt viņu ģimenes locekļiem.

Kāds ir projekta “Vidzeme iekļauj” komandas ieguldījums, lai projekta ieviešana pašvaldībās noritētu raitāk?

Lielākais ieguldījums ir konsultācijas, kuras sniedzām un turpinām sniegt. Lai motivētu dienestus sniegt pakalpojumus, esam sagatavojuši parauga veidlapas lēmumiem par pakalpojuma piešķiršanu. Ir izstrādātas dažādas infografikas, kuras palīdz klientiem saprotami un vienkārši parādīt rīcības soļus, lai saņemtu pakalpojumu.

Noteiktā kārtībā mūsu projekta komanda izskata arī sociālo dienestu sagatavotos līgumus, citus dokumentus, lai mazinātu neattiecināmo izmaksu risku pašvaldībām.

Projekts prasa nepārtrauktu elastību no visiem sadarbības partneriem, jo katrs gadījums ir jāskatās individuāli. Viena pakalpojuma nodrošināšanai ir daudz un dažādi veicamie darbi, kurus pakalpojuma saņēmējs neredz, un tie ir gan pirms pakalpojuma saņemšanas, gan pēc tam, kad klients jau pakalpojumu ir saņēmis. Atšķiras arī katras pašvaldības pakalpojumu grozs un tas atkal rada pilnīgi citu situāciju šķietami tajā pašā gadījumā.

Braucam arī runāt ar deputātiem, lai sniegtu saprotamu pamatojumu par to, kāpēc šādi pakalpojumi ir jānodrošina un ko pašvaldība no tā iegūst. Tikšanās reizēs arī lūdzam atbalstīt sociālo dienestu darbiniekus projekta ieviešanas laikā.

Esam organizējuši arī labās prakses pieredzes apmaiņas braucienus, lai uzzinātu vairāk par pakalpojumu sniegšanas iespējām projekta mērķgrupu personām, kā arī, lai iedrošinātu un veidotu savstarpēju pozitīvu komunikāciju starp pašvaldībām.

Lai stiprinātu sociālo dienestu kapacitāti, tiekamies ar pakalpojumu sniedzējiem, kuriem stāstām par projektu, un informējam pašvaldības par viņu gatavību sniegt pakalpojumus projekta ietvaros. Meklējam un apkopojam informāciju par nepieciešamo pakalpojumu saņemšanas iespējām reģionā. Risinām arī dažādus pārratus starp pakalpojuma sniedzējiem un pašvaldībām.

Kādi ir vislielākie izaicinājumi pašvaldībām šobrīd – projekta ieviešanas posmā?

Tas ir liels birokrātiskais slogs – tirgus izpēti veikšana, pakalpojumus iepērkot. Visu projekta laiku sociālajiem dienestiem ir jābūt ļoti elastīgiem, jo tiek veikti dažādi grozījumi, un nepārtraukti jāseko līdzi jaunākajai informācijai attiecībā uz projektu. Šis projekts prasa būt ļoti možiem.

Cik liela loma deinstitutionalizācijas procesā ir nevalstiskajām organizācijām?

Ir salīdzinoši maz pakalpojumu, kurus sniedz pašvaldības pašas, lielākoties tās izvēlas pakalpojumus pirkt gan no nevalstiskā sektora, gan no citiem pakalpojumu sniedzējiem. Nevalstiskais sektors ir svarīgs šajā projektā. Nereti arī nevalstiskās organizācijas veidojuši tieši cilvēki, kuri lieliski izprot mērķgrupas vajadzības, ņemot vērā personīgo pieredzi – tie ir šo cilvēku ģimenes locekļi vai tuvinieki. Nevalstiskajām organizācijām ir iespēja būt elastīgākām dažādos pakalpojuma organizēšanas jautājumos.

Cik daudz cilvēkiem Vidzemē var palīdzēt deinstitutionalizācijas projekts?

Sākotnēji, salīdzinājumā ar pārējiem plānošanas reģioniem, Vidzemē projektā bija paredzēts iesaistīt vismazāko cilvēku skaitu (208 cilvēkus ar garīga rakstura traucējumiem un 356 bērnus ar funkcionāliem traucējumiem) bet, uzsākoties projekta aktivitātēm, Vidzemes plānošanas reģiona pašvaldības norādīja, ka to redzeslokā nonāk arvien jauni projekta mērķgrupas cilvēki. Projekta komanda par to informēja Labklājības ministriju, savukārt ministrija virzīja Ministru kabineta grozījumus, lai precizētu projektā iesaistīto cilvēku skaitu reģionos. Šobrīd jau projektā "Vidzeme iekļauj" ir otrs lielākais cilvēku skaits, kuriem plānots nodrošināt pakalpojumus projekta ietvaros, t.i., 433 cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem un 420 bērni ar funkcionāliem traucējumiem. Esam izauguši no mazākā DI projekta par otru lielāko projektu starp plānošanas reģioniem.

No 2018. gada pavasara norisinās papildus individuālo atbalsta plānu izstrāde cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kuri dzīvo ģimenēs.

Kas projektā notiks tuvākajā laikā?

Tiks gatavota apmācību programma sociālajiem mentoriem un valsts sociālās aprūpes centru darbiniekiem. Apmācību programmas mērķis ir papildināt speciālistu zināšanas, lai viņi palīdzētu sagatavoties cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, kuri šobrīd dzīvo institūcijā, dzīvei sabiedrībā. Pēc apmācībām sociālie mentori dosies uz valsts sociālās aprūpes centriem, lai iepazītu šo cilvēku, kā arī kopā dosies uz izvēlēto pašvaldību, kopā izstaigājot apkārtni, sapratīs, kur atrodas veikals, sociālais dienests, bibliotēka, aptieka, ģimenes ārsts utt. Sociālie mentori sniegs atbalstu, lai cilvēks izprastu sabiedriskos procesus, palīdzēs cilvēkam jaunajā vidē apgūt un pilnveidot ikdienai nepieciešamās prasmes, kā arī vēl dažus mēnešus pēc dzīves uzsākšanas sabiedrībā būs par uzticības personu cilvēkam ar garīga rakstura traucējumiem un palīdzēs risināt dažādus sadzīviskus izaicinājumus.

Turpinās arī pakalpojumu sniegšana gan cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, gan bērniem ar funkcionāliem traucējumiem.

Tātad daudz nopietnu lietu jau paveikts, bet vēl tikpat ir priekšā!

Jā, projekts ir pagarināts līdz 2023.gadam, un darba vēl daudz gan mums, gan visiem iesaistītajiem sadarbības partneriem. Deinstitutionalizācijas projekts ir būtisks mūsu valstij, jo tā ietvaros tiek pilnveidota sociālo pakalpojumu sniegšanas sistēma, nodrošinot iespēju cilvēkiem kvalitatīvi dzīvot ārpus institūcijām, saņemot atbilstošus sabiedrībā balstītus pakalpojumus, vienlaikus pašiem esot neatkarīgākiem savas dzīves plānošanā un veidošanā.

Lai mums visiem kopā izdodas kļūt arvien pieņemošākiem un atbalstošākiem!

“

Apņemies būt iejūfīgs pret jaunajiem, līdzjūfīgs pret vecajiem, atsaucīgs pret centīgajiem un iecietīgs pret vājajiem. Kādā brīdī savā dzīvē tu būsi bijis katrs no viņiem. (B.Goddard)

”

CILVĒKI AR GARĪGA RAKSTURA TRAUCĒJUMIEM

Intelektuālās / garīgās attīstības traucējumus, piemēram, Dauna sindroms, autiskā spektra traucējumi u.c., var izraisīt gan ģenētiskie, gan vides faktori, parasti tos neizraisa sociāli vai psiholoģiski cēloņi.

Psihiskās veselības traucējumi var sākties pēkšņi, piemēram, depresija, veģetatīvā distonija, šizofrēnija, demence u.c. Šos veselības traucējumus var ārstēt, kontrolēt vai stabilizēt, izmantojot medikamentus vai psihoterapiju, reizēm nepieciešams izmantot abus kopā.

KAS IR GARĪGA RAKSTURA TRAUCĒJUMI?

Sabiedrībā joprojām pastāv dažādi stereotipi par cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem. Visbiežāk dzirdētais stereotips – cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem ir bīstami sabiedrībai. Saskaņā ar statistikas datiem, Latvijā ir aptuveni 89 tūkstoši cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem (ja pieņemam, ka Latvijā dzīvo nepilni divi miljoni iedzīvotāju, tad gandrīz katram divdesmitajam cilvēkam ir garīga rakstura traucējumi), aptuveni 23 tūkstošiem cilvēku ir piešķirta invaliditāte.

Vidzemē, saskaņā ar Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas (VDEĀVK) datiem, ir aptuveni 3000 cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem, kuriem piešķirta invaliditāte. Aptuveni 900 cilvēki saņem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kādā institūcijā, un aptuveni 30 cilvēki gaida rindā, lai sāktu saņemt pakalpojumu šajās institūcijās.

Vai šiem cilvēkiem piemērotākais atbalsts tiešām ir ilgstoša sociāla aprūpe un sociālā rehabilitācija institūcijā? Institūcijā galvenā uzmanība tiek pievērsta cilvēka nespējai, kā dēļ viņš ir jāaprūpē, bet sabiedrībā balstītie pakalpojumi koncentrējas uz cilvēka spējām un sniedz cilvēkam atbalstu. Projekta “Vidzeme iekļauj” ietvaros Vidzemes reģionā esošajās ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādēs cilvēki ir izteikuši vēlmi iesaistīties projektā, lai pēc tam, kad pašvaldībās tiks izveidota sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā infrastruktūra, viņi varētu pārcelties uz dzīvi sabiedrībā. Tāpat pašvaldību sociālo dienestu redzeslokā ir aptuveni 400 cilvēku, kuri šobrīd dzīvo ģimenēs, bet pastāv risks, ka viņi varētu nonākt institucionālā aprūpē. Visiem šiem cilvēkiem projekta “Vidzeme iekļauj” ietvaros ir izstrādāti vai tuvākajā laikā tiks izstrādāti individuālie atbalsta plāni, kas ļaus izprast katra cilvēka atbalsta vajadzības, izvirzīt mērķus, uzdevumus un plānotās darbības, lai nodrošinātu sekmīgu cilvēka dzīvi sabiedrībā.

Lai nodrošinātu iespēju cilvēkiem dzīvot pilnvērtīgu dzīvi, deinstitucionalizācijas procesa ietvaros tiek veidoti sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi.

Jau šobrīd projekta ietvaros ir iespējams saņemt tādus pakalpojumus, kā:

- aprūpe mājās;
- "Atelpas brīdis";
- speciālistu konsultācijas un individuālo atbalstu;
- atbalsta grupu nodarbības;
- dienas aprūpes centru u.c.

Vidzemē tuvāko gadu laikā plānots izveidot 174 grupu dzīvokļus, 145 vietas specializētajās darbnīcās, 272 vietas dienas aprūpes centros. Par pakalpojumu piešķiršanu lēmumu pieņem pašvaldības sociālais dienests, pamatojoties uz cilvēka iesniegumu. Pakalpojumu izdevumi projekta ietvaros tiek kompensēti divus gadus no pakalpojuma uzsākšanas brīža.

Pašvaldību plānotā sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas infrastruktūra cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem

Grupu dzīvoklis

Dzīvoklis cilvēkam ar garīga rakstura traucējumiem, kuram ikdienā ir nepieciešams atbalsts. Atbalstu grupu dzīvoklī nodrošina sociālā darba speciālisti, kuri palīdz risināt dažādas ikdienas situācijas, atgādina par medikamentu lietošanu un sniedz cita veida atbalstu. Šajos dzīvokļos dzīvos cilvēki, kuri VAR dzīvot neatkarīgu dzīvi, ja viņiem tiek nodrošināts atbalsts.

Dienas aprūpes centrs

Dienas aprūpes centrā cilvēkam ar garīga rakstura traucējumiem nodrošina nepieciešamo aprūpi, sniedz atbalstu un attīsta nepieciešamās vai saglabā esošās prasmes, nodrošinot iespēju cilvēkam dzīvot ģimenē, nevis institūcijā. Dienas aprūpes centrs ir atbalsts ģimenei, jo, izmantojot dienas aprūpes centra pakalpojumus, tuvinieki var strādāt, nesatraucoties par sava piederīgā drošību un labsajūtu.

Specializētās darbnīcas

Vieta, kur cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem ir iespēja apgūt jaunas iemaņas – liet svecas, apgūt dārkopības iemaņas, ēst gatavošanas prasmes, strādāt ar mālu, ādu, koku u.c. Specializētajās darbnīcās cilvēks var uzturēties visu dienu, gluži kā ikviens no mums, dodoties uz darbu vai mācībām. Pieredze rāda, ka specializētās darbnīcas palīdz cilvēkiem atgriezties darba tirgū, jo tajās apgūst ne tikai amata prasmes, bet arī sociālās iemaņas.

Noliekot malā bailes, mēs varam veidot savstarpēju sarunu

Agnese Valdēna

Agnese strādā Valmieras pilsētas pašvaldības Sociālo lietu pārvaldē. Ikdienā Agnese tiekas ar cilvēkiem, kuriem ir garīga rakstura traucējumi, un palīdz noteikt viņiem nepieciešamā atbalsta apjomu un veidu. Agneses darba pienākumi saistīti ar atbalsta plānu sagatavošanu cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem visā Vidzemē.

Kādi ir šie cilvēki, ko viņi dara ikdienā un kāds atbalsts viņiem visbiežāk nepieciešams? Visi stāsti ir patiesi, visi vārdi šajos stāstos ir izdomāti.

2018. gada maijā uzsāku individuālo atbalsta plānu sastādīšanu cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem Vidzemē. Šī nav pirmā reize, kad veicu šādu darbu, tādēļ zināju, kas mani sagaida. Katram cilvēkam sastādu individuālo atbalsta plānu, nosakot kāds atbalsts cilvēkam ir nepieciešams, lai viņš varētu dzīvot sabiedrībā. Kopumā pie katra cilvēka pavadu vidēji divas līdz trīs stundas. Šajā laikā man pēc īpašas metodikas jāizvērtē cilvēka vajadzības, esošie resursi, mērķi un nepieciešamie pakalpojumi.

Tiekoties ar cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, man visvairāk patīk tas, ka bieži viņiem nav "robežu". Tas mani sajūsmina – viņu atklātība un patiesums. Protams, tāpat kā visiem, viņiem ir vēlme citu acīs izskatīties labākiem, tomēr sarunas visbiežāk ir sirsnīgas. Apcievojot savus klientus, esmu sajutusi, ka viņiem pietrūkst sarunas, vienkāršas sarunas par sevi, savu dzīvi, savu ģimeni. Un arī viņu ģimenei šīs sarunas ir svarīgas.

Reizēm manam sarunas biedram ir runas defekts, un viņš ir pieradis, ka viņā klausās, bet nedzird. Saprotot, ka ieklausos, dzirdu un izrādu interesi, cilvēks atveras, kļūst atklātāks, smaidīgāks.

Lielākoties sabiedrībā ir kaut kāds priekšstats par to, kā izskatās cilvēks ar garīga rakstura traucējumiem. Šis darbs ir ietekmējis arī manu priekšstatu un mainījis pieeju sociālajam darbam. Pirms šī darba, veicot sociālo darbu ar klientiem, nekad sarunā neiesaistīju savu pieredzi, šobrīd, redzot cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem atklātību, bieži izmantoju savu pieredzi kā piemēru dažādās dzīves situācijās. **Tāpat šis darbs ļauj apzināties patiesību, ka robeža no garīgās veselības līdz garīgai saslimšanai ir ļoti trausla, pat nemanāma, un cik bieži mēs ikdienā nenovērtējam savas iespējas, "varēšanas", dzīvi bez paniskām bailēm, trauksmēm, nespēju "savākties". Apjaušma par to, ka, sakot "viņi" un "mēs", vienā brīdī katrs no mums var kļūt "mēs" un "viņi".**

Vienā no Vidzemes pilsētām gaidīju sievieti, ar kuru bijām vienojušās par tikšanos. **Maijai** ir garīga rakstura traucējumi un audzējs vienā no pēdējām stadijām. Man par pārsteigumu, Maija uz tikšanos ieradās fantastiskā sarkanā bikškostīmā, ar plīvojošu šalli ap kaklu. Izvērtēšanas procesā pamanīju, ka vairākkārt iztaisoju muguru, jo Maija sēdējā lepna, izslietu muguru. Un vēl – viņa ne par ko nesūdzējās, izņemot savu kakli, kurš viņu neklausā. Sūdzēties būtu par ko, jo kopumā Maijas dzīve iekļauj ne vien cīņu ar audzēju, bet arī finansiālas problēmas un ģimenes novēršanos.

Savukārt, citviet mani sagaidīja saulainā **Vija**. Smaidīga, atvērta, nedaudz kautrīga. Vija šobrīd dzīvo kopā ar vīru un viņa ģimeni. Pirms laulībām dzīvojusi kopā ar mammu un vecmāti, kuras Viju, viņas garīgās saslimšanas dēļ, ignorējušas. Nav mācījušas gatavot ēst, mazgāt apģērbu, uzkopt māju... Šobrīd 40 gadu vecumā Vijai šīs prasmes ar pacietību un mīlestību māca vīrs un viņa ģimene.

Kāds cits mans brauciens mani aizveda pie **Sanda**. Sandim ir tikai 45 gadi, smaidīgas un sirsnīgas acis, un draudzīgs suns. Sanda atmiņa pēc saslimšanas nav garāka par piecām minūtēm, viss, kas jāatceras ilgāk, ir jāpieraksta. To Sandis arī cītīgi dara. Ikdienā Sandis min krustvārdu mīklas, jo zināšanas, kuras iegūtas pirms saslimšanas, nav zudušas.

Juris dzīvo liela novada mazā pagastā – visā pasaulē nav neviena cilvēka, kurš varētu pastāstīt par Jura dzīvi. Par savu bērnību Juris zina tikai divus faktus – pirmais, ka mācījies kādā internātskolā netālu no savas dzīves vietas, un otrais, ka viņu audzinājusi vecāmamma. Kopš vecāsmammas nāves Juris ir viens pats. Jau vairāk kā trīsdesmit gadu viņam nav ne draugu, ne attiecību. Juris ir cietis no finansiālas izmantošanas, ko pats nav apzinājies. Šobrīd dzīvo pussagruvušā mājā, bez elektrības, no kuras jebkurā brīdī viņu var izlikt. Bet, neskatoties uz to visu, Jura acu skatiens ir atklāts, viņš smaida, kad apmaināmies jokiem. Viņš nesūdzas un neko nepieprasa.

Kad **Vaira** pabeidza vidusskolu, viņu raksturoja kā aktīvu skolnieci, kura darbojusies vairākos interešu pulciņos. Un tad Vaira saslima ar depresiju. Nevis "sliktā diena", "stulba darbs", "nejaukais laiks", bet tā "līdz kaulam", kad vairs neesi pats, kad neko negribas un nav spēka. Vairai nācās ārstēties psihoneiroloģiskā slimnīcā un lietot medikamentus. Tas noticis pirms diviem gadiem. Šobrīd Vaira atveseļojas. Redzot viņu, man gribas teikt, ka ir atveseļojusies. Šobrīd Vaira ir smaidīga, atvērta jauna sieviete, kura strādā un dodas izklaidēties ar draugiem. Tomēr saslimšana ir atstājusi bailes, kuras nomoka brīžos, kad apkārt nav tuvu un pazīstamu cilvēku. Vairai nepatīk palikt vienai. Dažreiz uznāk nespēks un bailes. Un ja nu atkal tā – "līdz kaulam"?

Arī **Montai** ir depresija. Montu atlaida no darba, šobrīd viņas ienākumi ir invaliditātes pensija. Montas lielākais emocionālais atbalsts ir ģimene. Ikdienu Monta pavada, nodarbojoties ar dažādiem hobijiem – izšūšanu, pērlošanu, gleznošanu, bieži dodas pastaigās un apciemo draugus, piedalās dažādās ekskursijās un darbojas vairākās biedrībās. Runājot par saviem hobijiem, Monta patiesi atplaukst, un kautrīgā, nerunīgā sieviete, kura mani sagaidīja, pazūd. Pēc sarunas ar Montu saprotu, ka mana sabiedriskā dzīve nav ne uz pusi tik bagāta. Otrajā tikšanās reizē Monta mani sagaida ar kafiju un tikko ceptu kūku, bet galdu rotā Montas izšūtais galdauts.

Atceroties **Kasparu**, es smaidu. Jauns, koķets vīrietis, kurš pats to neapzinās. Viņam ir teicamas zināšanas par datoriem un invaliditāte no bērnības – biežas un regulāras epilepsijas lēkmes. Lēkmes sākas negaidot, Kaspars pats sev nevar palīdzēt un nepaspēj palūgt palīdzību. Kaspars nedrīkst būt viens – nekad un nekur! Aiziet uz randiņu vienam, iziet ārpus mājas, lai piedalītos sabiedriskās norisēs, vienkārši aiziet uz veikalu – tas viss Kasparam ir lēkmes risks. Un vēl Kasparam ir bailes, ka uz viņu skatīsies un apsmies...

Martai ir francūzietes cienīga frizūra, viņa pati ir trausla, simpātiska sieviete ar maģistra grādu un pieredzi nopietnos amatos. Pēc īsa klusumu brīža Marta man rāda foto, kurā redzama ar gariem, bieziem un lokainiem matiem. Martai no šizofrēnijas un depresijas saasinājumiem izkrituši visi mati. Šobrīd tie ataug. Marta ir šķīrusies, un viņai ir bērns, kurš dzīvo pie tēva un ar kuru Marta pēc iespējas biežāk tiekas. Bijušais vīrs bieži pret Martu bijis vardarbīgs, taču šķiršanās iemesls bijusi tieši saslimšana. Tagad Marta uzsākusi mācības augstskolā un strādā algotu darbu. Ikdienas galvenais izaicinājums ir dzīve vienistabas dzīvoklī kopā ar mammu, tāpēc Marta sapņo par atsevišķu dzīvesvietu, attiecībām, kurās saņemtu atbalstu un sapratni, un iespēju, ka dēls varētu dzīvot pie viņas.

Tiekoties ar visiem šiem cilvēkiem, esmu sapratusi, ka visvairāk viņiem nepieciešamas sarunas – vienkāršas, ikdienišķas sarunas par to, kā klājas, par to, kas pagājis, par ģimeni, atmiņām, sūpēm un asarām. Izklusā tik vienkārši, bet tas ir retums cilvēka ar garīga rakstura traucējumiem ikdienā. Lielākoties sarunas saistītas ar prasmju apgūšanu, problēmu risināšanu, nepieciešamā atbalsta vērtēšanu, cilvēkiem stāsta un nosaka, kas ir labs un slikts, ko drīkst un nedrīkst, kādi ir cēloņi un likumsakarības. Taču trūkst vienkāršas, cilvēciskas sarunas, jo lielākoties sarunām ir mērķis – sniegt vērtējumu.

Otrs svarīgākais atbalsts ir klātbūtne, jo cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem ir vēlme apmeklēt kultūras pasākumus, aktīvi pavadīt brīvo laiku un būt sabiedrībā, taču daudziem ir bail doties vieniem. Un bailes galvenokārt saistītas ar sabiedrības stereotipiem un iespējamu nosodījumu, izsmiešanu, pazemošanu.

Šie dzīves stāsti notika, tos neviens neizvēlējās. Garīgas attīstības traucējumi vai psihiska saslimšana nav izvēle. Tā nav kaprīze vai negribēšana. Ar to pats nevar "tikt galā". Garīga rakstura traucējumi var skart visveiksmīgāko un pozitīvāko cilvēku, par to iepriekš nebrīdinot.

Noliekot malā savas bailes mēs varam veidot savstarpēju sarunu. Nojaukt "mēs" un "viņi"- ieklausoties, sadzirdot un atbalstot.

VIDOKLIS

Eva Viļķina

biedrības "Cerību spārni" un sociālā uzņēmuma "Visi var" veidotāja

Viedoklis par deinstitucionalizācijas procesu Latvijā, kas skar sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu attīstību cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem.

Kopumā es domāju, ka šis process ir uzsācies, un ļoti cerams, ka kopīgi varēsim izdarīt pēc iespējas vairāk, lai cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem saņemtu sev nepieciešamo atbalstu.

Svarīgi būtu arī pēc Eiropas finanšu līdzekļu apgūšanas pašvaldībām turpināt uzturēt un attīstīt alternatīvos pakalpojumus. Jo pēc mūsu pieredzes pakalpojumu nodrošinājums pašvaldībā nes papildus piensumu arī finansiālā ziņā. Lai arī tas ir pašvaldību pienākums – nodrošināt savu iedzīvotāju vajadzības un labklājību, pašvaldībām ir ļoti svarīgi saredzēt arī ieguvumus.

“

Ļoti svarīgi, lai būtu nodrošināta pakalpojumu pēctecība. Lai pakalpojumus var saņemt ģimene, kurā ir nepilngadīgi bērni ar invaliditāti, un būt droši, ka, bērnam izaugot, arī tiks nodrošināti pakalpojumi atbilstoši pieaugušo cilvēku vajadzībām.

”

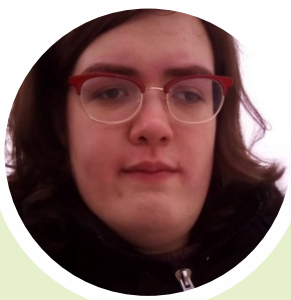
Ir jūtams, ka daudzas pašvaldības arī plāno veidot pakalpojumus, bet svarīgi ir, piemēram, veidojot grupu māju vai dzīvokļus, domāt, ko cilvēkam varēs nodrošināt ikdienā, vai būs pakalpojumi, kuros cilvēks var kvalitatīvi pavadīt laiku, gadījumos, ja viņš nevar iekļauties darba tirgū.

Mēs esam izveidojuši sociālo uzņēmumu "Visi Var", kas jau ir nākošais solis aiz dienas centru vai specializēto darbnīcu pakalpojumiem.

Uzņēmums dod iespēju būt nodarbinātiem atbilstoši savām spējām un saņemt atalgojumu par savu padarīto darbu. Mūsu uzņēmums ir darba integrācijas uzņēmums un šobrīd nodrošina darba vietas vecākiem, kuriem ir bērni ar invaliditāti, jauniešiem un pieaugušajiem ar invaliditāti un pirmspensijas vecuma cilvēkiem. Darbs tiek nodrošināts Labdarības veikalā un šūšanas darbnīcā. Plānojam vēl attīstīt ražotnes, bet tas tik ātri nenotiek, jo visa finansiālā puse ir uz pašu pleciem un nodokļu slogs ir pietiekoši smags.

Esam vairāk līdzīgi, nekā atšķirīgi

PIEREDZE

Megija

Megija ir ļoti patstāvīga meitene, kurai patīk rūpēties par citiem. Megija labi saprotas ar vecāka gadagājuma cilvēkiem un maziem bērniem. Megijai ir garīgas attīstības traucējumi, kuri neļauj iztēloties – kā būtu, ja būtu... Viņa lietas pieņem tādas, kādas tās ir – te un tagad. Kad jautāju, ko viņa vēlētos mainīt savā ikdienā, piemēram, mājās, tad atbilde bija ļoti racionāla – Megija vēlētos, lai mājās ir trauku mazgājamā mašīna un mikroviļņu krāsns.

Ar Megijas un viņas mamma Skaidrītes atļauju, dodam jums iespēju ieskatīties Megijas ikdienā un padomāt, vai mēs tiešām esam atšķirīgi? Varbūt mums ir vairāk kopīga, nekā domājam...

Saki, kā Tu uzsāc savu dienu? Kādi ir tavi rīta rituāli?

Megija: Ja ir darbs, tad pieceļos, uztaisu brokastis sev un paēdu, vecākiem uztaisu kafiju. Ieeju dušā, saģērbjos un eju uz darbu. Tad jau iepriekšējā vakarā esmu salikusi ko vilkt un sakrāmējusi somu. Ja nav darba, tad pamostos un uztaisu visiem brokastis. Ziemā iekurinu māju. Ap pusdienas laiku aiznesu mammai pusdienas uz darbu. Tīru māju vai izdaru kādus darbus dārzā, ko mamma ir lūgusi izdarīt. Pēcpusdienā eju uz skolu, jo mācos vakara maiņā.

Ko Tev patīk darīt brīvajā laikā? Kā Tu izklaidēties?

Megija: Man patīk braukāt ar riteni pa pilsētu. Patīk iet uz pārtikas veikalu iepirkties. Patīk palīdzēt kaimiņiem atnest pirkumus no veikala. Patīk arī iet vingrot un peldēt. Patīk iet uz mūzikas koncertiem. Īpaši man patīk šlāgermūzikas aptaujas, mammai ne visai patīk, tāpēc uz šlāgerkoncertiem eju viena.

Skaidrīte: Vingrot Megija gāja deinstitutionalizācijas projekta ietvaros, tagad nāk pie manis uz darbu vingrot. Vēl gaidām aušanas darbnīcu, tā varētu patikt, un tad izmantosim no projekta.

Saki, kuri ir tavi vissvarīgākie cilvēki?

Megija: Mamma, ome un tētis. Arī draudzene no skolas – mēs palīdzam viena otrai ar uzdevumiem.

Kā jūs risinājat izglītības jautājumus? Vai izglītības sistēma ir iekļaujoša un pedagogi bijuši pretimnākoši?

Skaidrīte: Sākumā Megija gāja speciālajā skolā, bet tur nebija nekādas attīstības. Skolotāji tur teica, ka Megija nelasīs, nerakstīs un nespēs rēķināt matemātikas uzdevumus. Jutu, ka visi mani ieguldījumi atkrita atpakaļ. Tad bija iespēja ievietot Cēsu internātpamatskolas - attīstības centrā, jo Megijai bija alerģijas, un viņi sāka uzņemt arī bērnus ar alerģijām. Varu teikt, ka tā ir izcila skola ar ļoti labu direktoru, spējīgiem un varošiem skolotājiem. Tur Megijai iemācīja gan lasīt, gan rakstīt! Žēl, ka ātrāk nevarēja šajā skolā ielikt.

Megija: Man pat iemācīja arī adīt un šūt. Adīju šalles un dāvināju skolotājām.

Tu šķiet ļoti pozitīva, bet mums visiem gan skolā, gan darbā ik pa laikam kaut kas neizdodas, nesanāk. Kā Tu tiec galā ar neizdošanos?

Skaidrīte: Megija ļoti pārdzīvo, ja saskata netaisnību. Ja kāds darbā dzērāju paņēms, bet viņu nē, tad jautā – kāpēc es esmu slīktāka? Vai arī, piemēram, tikko pieteicās pēc darba sludinājuma uz sētnieka vietu, bet nepaņēma, bet sludinājums joprojām aktīvs.

“

Megija: Nevar tā mānīt cilvēkus. Saka, ka jau atrada sētnieku, bet sludinājumu neizņem.

”

Kāds ir tavš sapņu darbs? Kas ir tas, ko Tu vēlies darīt?

Megija: Es gribētu strādāt ar maziem bērniem. Tādiem, kas ir pirmsskolas vecumā. Labprāt mācītu vērt pērlītes, dažādus rokdarbus, griezt, līmēt un veidot.

Vai šobrīd esi darba meklējumos un vēlies, lai izveidojam portfolio, kas ir CV, tikai interesantāk noformēts, kur rakstītas tavas prasmes un kur esi strādājusi līdz šim?

Megija: Gribētu. Man patīk strādāt un es priecājos par iespēju strādāt.

2018. gadā pavasarī Vidzemes plānošanas reģiona Vidzemes Uzņēmējdarbības centra iniciētās aktivitātes “Vidzeme lauž stereotipus” ietvaros Alsviķu profesionālās skolas audzēkņiem ar īpašām vajadzībām tika izstrādāts **Portfolio**- alternatīva klasiskajam CV dokumentam. **Portfolio** sekmē iesaisti darba tirgū, patstāvību un komunikāciju, lai mazinātu iespējamus pārpratumus darba devēja un darba ņēmēja starpā. **Portfolio** palīdz nodod informāciju pilnvērtīgi un jēgpilni ar attēla un skaidrojošā teksta starpniecību. Tas atspoguļo katra cilvēka individuālās spējas, prasmes un vajadzības.

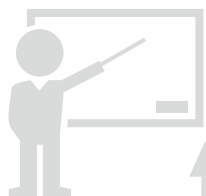
Portfolio sadaļas

Tā īstenošanā iesaistījās Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļas mācībspēki un studenti, kā arī Smiltenes tehnikuma Alsviķu teritoriālā struktūrvienības pasniedzēji un izglītojamie.

Izdevuma formāts diemžēl neļauj ievietot pilnvērtīgu PORTFOLIO, taču, lai precīzāk atspoguļotu Megijas prasmes un spējas, izveidojām viņai CITĀDU CV!

MEGIJA GŪTMANE

IZGLĪTĪBA

- Šobrīd* ● Cēsu Pilsētas vidusskola, 12. klase (vakara nodaļa)
- 20.02.-20.12.2017.g.* ● Smiltenes tehnikums, jauniešu garantijas programma – *pavārs*
- 2012.-2013.g.* ● Rīgas 1. medicīnas koledža, izglītības programma – sociālā aprūpe, kvalifikācija – *aprūpētājs*
- 2001.-2012.g.* ● Cēsu internātpamatskola – attīstības centrs, vispārējā pamatizglītība

DARBA VIDE

Patīk pieklusināta fona mūzika, īpaši šlāgeri. Var nostrādāt arī 12h maiņas. Labprāt strādā dažu cilvēku komandā un vienveidīgu darbu.

DARBA PIEREDZE

Megija ir izauklējusi divus pirmsskolas vecuma bērnus līdz bērnudārza gaitām. Strādājusi arī valsts aprūpes centrā un aprūpējusi pacientus ar smagiem funkcionāliem traucējumiem. Strādājusi ēdnīcā – gan apkalpojot klientus, gan virtuvē kā pavāra palīgs.

- 2017.g.* ● SIA "Pusdienotava" un SIA "Nams" – *pavāra prakse;*
- 2015.g.* ● Valsts sociālās aprūpes centra „Rīga” filiāle „Ezerkrasti” – *aprūpētāja;*
- 01.05.-30.06.2014.g.* ● *Aukle;*
- 02.07.-15.08.2013.g.* ● Cēsu pilsētas pansionāts – *aprūpētāja darbinieka atvaļinājuma laikā;*
- 10.02.-20.06.2013.g.* ● Prakse SIA "Vecpiebalgas Doktorāts" – *aprūpētāja;*
- 02.07.-31.08.2012.g.* ● SIA "Roze GV" zivju pārstrāde – *ceha darbinieks;*
- 2006. -2012.g.* ● *Insulta slimnieka aprūpētāja palīgs.*

RAKSTURA IEZĪMES

Darbs komandā

Individuāls darbs

Pacietība

Temps

Kvalitāte

Radošums

Patstāvīga lēmumu pieņemšana

Izņēmums darbā ar bērniem, tad ir

Ātri apgūst jaunas iemaņas

Līdera spējas

INTERESES, AIZRAUŠANĀS

Darbs ar bērniem (Turaidas draudzes Svētdienas skolas skolotāja), rokdarbi, mūzika.

PRASMES

(AIZPILDA AR MAMMAS PALĪDZĪBU)

- Stingri ievēro darba drošības un ugunsdrošības noteikumus.
- Spēj patstāvīgi strādāt darba vietā, stingri ievērojot darba likumdošanas prasības. Nekavē darbu.
- Spēj ieturēt tīru un sakoptu darba vidi.
- Patstāvīgi spēj izvēlēties veicamajam darbam atbilstošas iekārtas un instrumentus, ja tas ir sākumā ierādīts, kas kam ir domāts.
- Spēj organizēt darbu saskaņā ar termiņiem, resursiem un kvalitātes prasībām.
- Nespēj labot pieļautās kļūdas.

PAPILDUS PRASMES

Datorprasmes: MS Office (Word, Excel, Access, Outlook), e-pasts
Akordeonspēle

Lai darba spēju vērtējums būtu objektīvs, ar Megijas atļauju aprunājāmies ar biedrības "Dzīvības straume" kafejnīcas "Nams" pārstāvi Anitu. Kafejnīca bija Megijas mācību prakses vieta, mācoties par pavāru Smiltenes tehnikumā.

Kā Megijai veicās, komunicējot ar kolēģiem?

Sākumā Megija bija nedaudz nobijusies un kautrīga, bet drīz vien jau sāka veidot kontaktu. Par Megiju varu teikt, ka viņa ir ļoti draudzīga un pozitīva.

Kā Megijai veicās ar pienākumu izpildi? Kas padodas labāk, kas varbūt ne tik labi?

Vislabāk veicās ar vienveidīga darba izpildi, viss, ko parādījām, kā jādara, tika izpildīts ar vislielāko centību, kārtīgi, un arī darba temps bija labs. Grūtības ir pašai pieņemt lēmumu vai pēkšņi pārslēgties no darba, kuru veic, uz kaut ko steidzamu, kas nav pirms tam izskaidrots.

Kāds atbalsts, Jūsaprāt, Megijai kā darbiniekam ir nepieciešams?

Ir vajadzīgs kāds, kurš ierāda darbu un pasaka, kas konkrēti ir jāizdara. Ja pasaka, ka, piemēram, ir jānomazgā šie te trauki, tad viņa to izdarīs ar ļoti lielu uzcītību un koncentrējoties uz veicamo darbu.

Kas būtu jāņem vērā darba devējam, pieņemot darbā cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem?

Jāsaprot, ko šis cilvēks spēj paveikt labi, un neprasīt to, ko cilvēks nespēj, lai nenodarītu viņam pāri. Jāiepazīst un jāuztīc darbi, kas saistīti ar darbinieka stiprajām pusēm.

Vai Jūs ieteiktu kādam darba devējam pieņemt Megiju darbā?

Jā, jo meitene savu darbu izdara ļoti atbildīgi un ir pozitīva. Arī šobrīd reizēm sazināmies, lai parunātos. Ja darba devējs spēj būt pacietīgs sākumā, tad iegūs ļoti labu darbinieku, kurš darbu izpildīs tā, kā ir parādīts.

BĒRNI AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM

Funkcionālie traucējumi sevī iekļauj gan fiziskus traucējumus, tādus kā redzes, dzirdes un kustības traucējumi, gan arī psihiskas saslimšanas un intelektuālās attīstības traucējumus.

Pie funkcionāliem traucējumiem pieskaitāmas arī vispārējas saslimšanas, kuras ilglaicīgi ietekmē dzīves kvalitāti, tādas kā celiakija, bronhiālā astma, cukura diabēts u.c.

KAS IR FUNKCIONĀLI TRAUCĒJUMI?

Vidzemes plānošanas reģionā dzīvo ap tūkstoš bērnu ar funkcionāliem traucējumiem.

Kopš projekta uzsākšanas, 47 bērni ir saņēmuši rehabilitācijas pakalpojumus – smilšu terapijas nodarbības, Montessori nodarbības, ķermeņa masāžas, ūdensdziedniecības procedūras un citas. Pieciem bērniem no projekta līdzekļiem apmaksāti pakalpojumi rehabilitācijas centrā POGA, tāpat bērni saņēmuši osteopāta konsultācijas, kā arī atzinīgi novērtējuši kanisterapijas, mūzikas un mākslas terapijas nozīmi. Bērnu vecāku ikdienu atvieglo sociālās aprūpes pakalpojumu sniedzēji, līdz šim projekta ietvaros šo pakalpojumu izmantojuši 19 bērnu vecāki, savukārt 8 vecāki izmantojuši iespēju saņemt “Atelpas brīža” pakalpojumu. Projekta ietvaros pakalpojumus saņēmuši arī 7 bērnu vecāki, galvenokārt izvēloties fizioterapeita pakalpojumus.

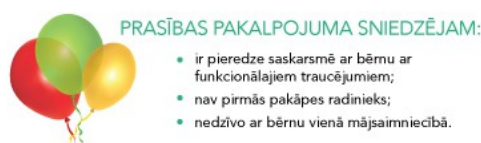
Visi šie pakalpojumi palīdz uzlabot bērnu ar funkcionāliem traucējumiem dzīves kvalitāti, kaut nedaudz atvieglo ģimenes ikdienu un mazina risku nonākt institucionālā aprūpē. Vidzemes plānošanas reģionā kopumā projekta laikā pakalpojumus plānots nodrošināt 420 bērniem ar funkcionāliem traucējumiem.

Lai varētu saņemt sociālās rehabilitācijas un dienas aprūpes centra pakalpojumus, projekta ietvaros bērnam ar funkcionāliem traucējumiem tiek sagatavots individuālais atbalsta plāns, kurā noteikti nepieciešamie pakalpojumi. Par pakalpojumu piešķiršanu lēmumu pieņem pašvaldības sociālais dienests, pamatojoties uz bērna likumiskā pārstāvja iesniegumu.

Projekta ietvaros iespējams saņemt līdz 40 pakalpojuma sniegšanas reizēm sociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērnam ar funkcionāliem traucējumiem, līdz 20 pakalpojuma sniegšanas reizēm atsevišķus pakalpojumus bērna likumiskajam pārstāvim.

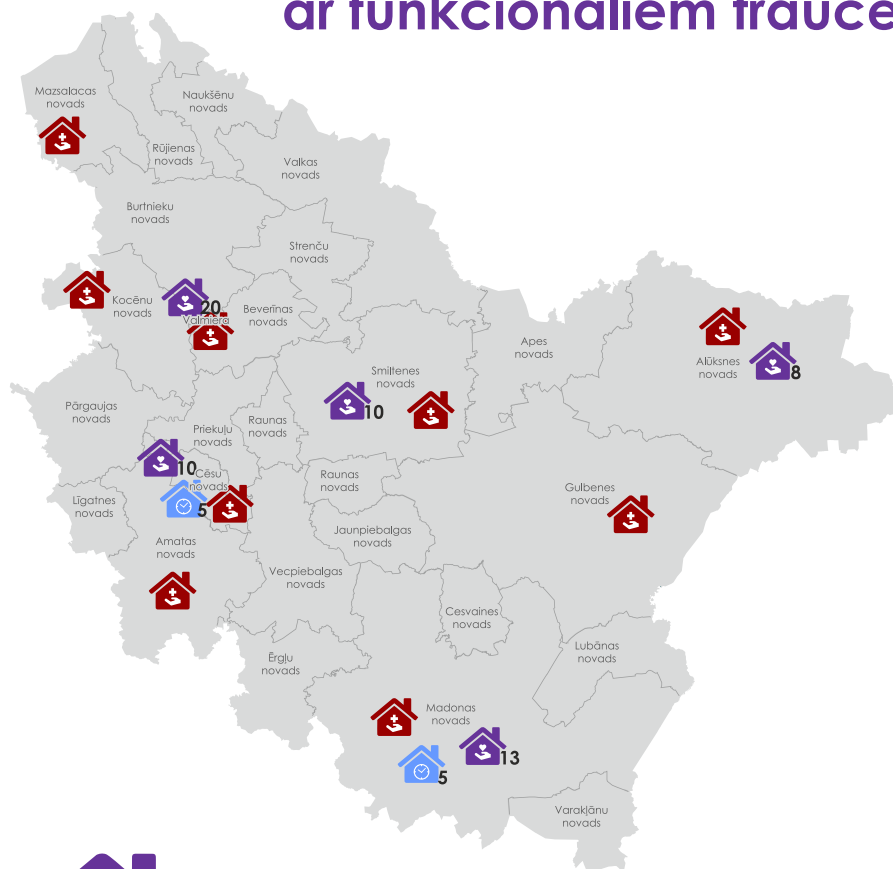

Projekta ietvaros var saņemt arī sociālās aprūpes pakalpojumu (bērnam līdz 4 gadu vecumam līdz 50 stundas nedēļā, bērnam no 4 līdz 17 gadu vecumam līdz 10 stundām nedēļā) un pakalpojumu "Atelpas brīdis" (līdz 30 diennaktīm gadā), ja bērnam, saskaņā ar VDEĀVK atzinumu, nepieciešama īpaša kopšana. Šos pakalpojumus var saņemt arī tad, ja bērnam nav sagatavots individuālais atbalsta plāns deinstitutionalizācijas projekta ietvaros.

Tuvāko gadu laikā 9 Vidzemes pašvaldībās plānots izveidot sociālās rehabilitācijas centrus, 5 pašvaldības veidos dienas aprūpes centrus, bet 2 pašvaldībās tiks izveidots "Atelpas brīža" pakalpojums.

Pašvaldību plānotā sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu infrastruktūra bērniem ar funkcionāliem traucējumiem

Dienas aprūpes centrs (mājiņā norādīts vietu skaits pakalpojumā)

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu centrs

"Atelpas brīdis" (mājiņā norādīts vietu skaits pakalpojumā)

Dienas aprūpes centrs

Vieta, kur bērniem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem tiek nodrošināta aprūpe, iespējas attīstīt vai saglabāt kognitīvās (uztveres, domāšanas, kustības, runas) spējas, interesanti pavadīt brīvo laiku. Dienas aprūpes centrā bērns būs pieskatīts un nodarbināts tajos brīžos, kad neatrodas mācību iestādē, bet vecāki strādā vai, piemēram, dodas vizītē pie ārsta.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu centrs

Centrā tiks nodrošināti dažādi rehabilitācijas pakalpojumi, kuri nepieciešami bērna veselības uzlabošanai vai spēju saglabāšanai. Katrā pašvaldībā pieejamo speciālistu klāsts būs atšķirīgs, tomēr tās centīsies nodrošināt primāri nepieciešamos pakalpojumus – psihologu, fizioterapeitu, ergoterapeitu, logopēdu u.c.

"Atelpas brīdis"

Vieta, kas nodrošina vecākiem, kuriem ir īpaši kopjams bērniņš, iespēju "ievilkt elpu" un atpūsties no ikdienas rūpēm par bērnu. "Atelpas brīdis" ir diennakts pakalpojums, kurā tiek nodrošināta bērna pieskatīšana, aprūpe, pašaprūpes spēju attīstība un saturīga brīvā laika pavadīšana.

VIDOKLIS

Nozīmīgs resurss deinstitutionalizācijas īstenošanai ir nevalstiskās organizācijas, kuras piedāvā kvalitatīvus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Viens no šādiem nevalstiskā sektora pakalpojuma sniedzējiem ir biedrība “Brīnummāja”.

Jautājām Brīnummājai viedokli par deinstitutionalizācijas sniegtajām iespējām bērniem ar funkcionāliem traucējumiem.

“Es te gribētu dzīvot!” tā ir teikuši vairāki *Brīnummājas* mazie klienti, jo *Brīnummāja* ir vieta, kur viņi var justies droši, uzklaustīti un atbalstīti. Biedrība “Brīnummāja” saviem klientiem piedāvā Montessori un Sajūtu istabas nodarbības, Kanis terapiju, nodarbības ar Marte Meo metodi un Tomatis terapiju.

Biedrība “Brīnummāja” ir reģistrējusies kā sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējs, līdz ar to esam arī kā sadarbības partneris pašvaldībām deinstitutionalizācijas projekta realizēšanā.

Savā komandā esam apvienojuši gan profesionālus sociālās jomas cilvēkus, gan attīstības speciālistus un terapeitus, kuri katrs savam darbam nododas ar sirdi, lai, apvienojot mūsu zināšanas, saviem klientiem mēs varētu piedāvāt atbilstošāko terapiju kopumu.

Par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu ieviešanu Brīnummājā rūpējas Uģis Lapiņš, sociālo pakalpojumu vadītājs: “*Brīnummāja* ir liels resurss sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanā Vidzemes plānošanas reģionā deinstitutionalizācijas projekta kontekstā, jo ar saviem specifiskajiem pakalpojumiem – piedāvātajām terapijām, sniedz personām ar īpašām vajadzībām iespēju saņemt savām vajadzībām atbilstošus pakalpojumus. Biedrības speciālisti ir patiesi entuziasti, jo ir apguvuši inovatīvas pieejas un terapijas. Tieši šīs pieejas ir tās, kas nepieciešamas klientiem ar īpašām vajadzībām, tās attīsta, palīdz iekļauties sabiedrībā un uzlabo klienta sociālo funkcionēšanu.

Kā sociālo pakalpojumu vadītājs, es patiešām ceru, ka vecāki izmantos deinstitutionalizācijas projekta sniegtās iespējas un saviem bērniem ar īpašajām vajadzībām kopā ar speciālistiem piemeklēs tās nodarbības, kas uzlabo bērnu situāciju, jo ne katru dienu ir iespēja bez maksas saņemt augstas kvalitātes atbalstu.

Ir patīess prieks piedāvāt šādus pakalpojumus ne tikai Cēsu iedzīvotājiem, bet arī citu novadu iedzīvotājiem.”

Mūsu centieni ir vērsti uz jaunu, praksē pierādītu metožu un pieeju ieviešanu, lai Latvijas ģimenēm nebūtu jāmeklē atbalsts ārpus mūsu valsts, bet šīs terapijas būtu pieejamas tuvu dzīvesvietai.

Šobrīd projekta "Vidzeme iekļauj" ietvaros esam vienojušies par atbalsta sniegšanu jau vairāk kā 20 bērniem. Šis ir jauns projekts mums visiem, tādēļ vēlos teikt paldies projekta "Vidzeme iekļauj" komandai par gatavību vienmēr atbildēt, palīdzēt un meklēt risinājumus.

Liēna Milherte

Biedrības "Brīnummāja" valdes priessēdētāja

www.brinummaja.lv
Paveiksim labos darbus kopā

Būt par celmlaužiem

PIEREDZE

Elizabete

Inesi un Elizabeti satieku brīdī, kad Elizabete ierodas no skolas. Šoferītis izpalīdzīgs – padod ratiņkrēslu un palīdz meitenei piecelties, lai izkāptu. Tālāk palīdz mamma Inese, kura, neskatoties uz ilgu gadu cīņu par sava bērna dzīves apstākļu uzlabošanu, ir starojoša un fiziski spēcīga. Par to, lai meita varētu braukt ar skolas busiņu, gan bijis jācīnās trīs gadus.

Kā rāda Jūsu pieredze – cik gatava bērniem ar funkcionāliem traucējumiem ir izglītības sistēma?

Inese: Mēs esam tādi kā “celmlauži”, jo Elizabete gan bērnudārzā, gan skolā bija pirmais bērns ar funkcionāliem traucējumiem. Elizabetei ir kustību traucējumi, bet ar intelektu viss ir kārtībā, un tāpēc noraidīju dažu darbinieku ieteikumus sūtīt bērnu uz Raiskuma speciālo internātskolu. Es uzskatu, ka bērnam ir jābūt vidē, kura motivē uz attīstību un izaugsmi. Kopumā skolas vadības attieksme ir pozitīva, protams, ir pedagogi, kuriem bērns ar funkcionāliem traucējumiem sagādā grūtības un viņi nespēj pielāgoties un izprast to, kas šim bērnam ir nepieciešams un kā viņu iekļaut skolas dzīvē.

Vai kopš bērnudārza laika esat novērojusi, ka mainītos pedagogu attieksme? Vai izglītības sistēma kļūst iekļaujošāka bērniem ar funkcionāliem traucējumiem?

Inese: Bērnudārzā un sākumskolas klasēs mums ļoti paveicās ar audzinātājiem – viņas bija īsti “sirds cilvēki”. Pirmo klašu skolotāja starpbrīžos pastaigāja ar Elizabeti, lai viņai nesāpētu mugura no sēdēšanas ratiņkrēslā, bija tāda drošības sajūta, ka tavš bērns ir pieņemts.

Ir bijuši amizanti gadījumi ar dažiem pedagogiem, kuriem ir grūtības pielāgot izglītības saturu bērnam ar kustību traucējumiem. Piemēram, ja bērns nespēj izšūt krustdūrienu vai uzadīt cimdu, tad kā lai viņam izliek atzīmi? Bet pasaule taču neapstājas pie adīšanas vai izšūšanas. Nopirku resnu dziju un adatas, un Elizabete adāja šalli savu spēju robežās. Manuprāt, tas ir risinājums. Vai sporta stundās – viņa varētu pildīt sev nepieciešamos vingrojumus ar fizioterapeitu, bet tā vietā sēž, kamēr pārējie sporto, jo izglītības programma nav līdz galam pielāgota.

Ir tādas lietas, par ko vēl nav padomāts, lai skola tiešām būtu pielāgota dažādiem bērniem. Ilgi cīnījāmies, lai skolā bērnam ļauj sēdēt krēslā, nevis ratiņkrēslā, lai nebojātu muguru. Nepietiek tikai ar mammas padomu vai zināšanām, bija vajadzīgs ergoterapeita ieteikums, ka bērnam nav labi sēdēt visu dienu ratiņkrēslā. Tādas mazās ikdienas cīņas ļoti atņem enerģiju.

Kāda ir sabiedrības attieksme, ikdienā kaut kur dodoties?

Inese: Ir bijis nepatīkams gadījums sabiedriskajā transportā, kur šoferis invalīdiem paredzētajā vietā ir ielicis somu, to norezervējot kādam paziņam, un pēc lūguma mūs palaist apsēsties, to noraidīja.

Vispār jau mazie bērni ir vispieņemamākie, aug cita paaudze, kurai komunikācija ar cilvēku, kuram ir funkcionāli traucējumi, nebūs neērta vai nesaprotama. Visasākie savos komentāros un rīcībā ir vecāka gadagājuma cilvēki. Viņi ir auguši laikā, kad cilvēkus ar kustību traucējumiem sabiedrībā neredzēja, tāpēc viņos tas joprojām izraisa izbrīnu un atskatīšanos.

Elizabetei deinstucionalizācijas projektā ir sastādīts individuālais atbalsta plāns. Vai esat jau sākuši saņemt pakalpojumus projekta “Vidzeme iekļauj” ietvaros?

Inese: Jā, tūlīt dosimies uz rehabilitācijas centru “POGA” un izmantojam Sociālās aprūpes pakalpojumu, kad man un vīram ir jāstrādā, un nepieciešams, lai kāds paliek ar bērnu. Mums ir ļoti paveicies ar sievieti, kura uzņemas šo pieskatīšanu, kamēr esam prom, vienmēr Elizabete atstāsta, ko kopā darījušas un cik daudz smējušās. Plānoju arī pati izmantot rehabilitāciju, kuru vecākiem sedz projekts.

Kā Jūs vērtējat DI projekta sniegto iespēju saņemt apmaksātas četrdesmit sociālās rehabilitācijas pakalpojuma reizes?

Inese: Tā ir lieliska iespēja saņemt kvalitatīvu rehabilitāciju, jo šāds rehabilitācijas kurss “POGA” centrā nodrošina progresu, bet finansiāli tas nemaksā maz. “POGA” piedāvā iespēju vākt ziedojumus vai arī vecākiem veikt līdzmaksājumu, ko savu iespēju robežās arī darām. Tas, ka šo pakalpojumu iespējams apmaksāt no projekta, ir lieliski! Par to prieks! Gribētos, lai projektā būtu vairāk piešķirtās pakalpojuma reizes vai iespēja saņemt tās pakalpojuma reizes, ko kāda cita ģimene nevēlas izmantot. Ceram, ka pēc šī projekta būs vēl līdzīgi, kas veicina progresu šādiem bērniņiem.

Elizabete, kā Tu juties apmeklējot rehabilitāciju centrā “POGA”?

Elizabete: Nodarbības ir ļoti garas. Es parasti esmu gan robotā (G-EO System gaitas rehabilitācija), gan tera-suit (TheraSuit rehabilitācija), un tad vēl ergoterapeits. Kopā sanāk vairāk nekā trīs stundas, un tad reizēm ir ļoti liels nogurums, bet man patīk. Parasti pēc Pogas es varu izdarīt kaut ko tādu, ko pirms tam nevarēju. Vakaros gan vēl jāpilda mājasdarbi, kuri iedoti līdz no skolas, un tad gan ir liels nogurums.

Un kā risināt dzīvošanas jautājumu, esot rehabilitācijas centrā “POGA”?

Inese: Ar dzīvošanu ir vienkārši, ja ir kur palikt, tad var palikt pie radiem, draugiem, bet ja nav, tad tiek piedāvāta viesnīca 15-20 minūšu gājienā no rehabilitācijas centra.

Jūsu pašvaldībā tiks veidots rehabilitācijas centrs bērniem. Kādiem speciālistiem, Jūsaprāt, tur būtu jābūt?

Inese: Mēs ļoti gaidām, kad tāds būs. Pats pamats, kas ir nepieciešams, ir fizioterapeits, ergoterapeits un labākā gadījumā arī ūdens procedūras. Citiem bērniem noteikti vēl vajadzētu logopēdu un psihologu. Šie visi speciālisti nepieciešami ikdienā, lai noturētu attīstību.

Kur Jūs iegūstat informāciju par pieejamajiem pakalpojumiem, speciālistiem? Kā uzzinājāt par DI projektu?

Inese: Par DI projektu mums izstāstīja sociālā dienesta darbinieki, kad gājām nodot asistenta atskaites. Par citiem jaunumiem visbiežāk uzzinu no citām mammām, apmeklējot rehabilitācijas, un tad vēl Facebook grupu vecākiem, kuriem ir īpašie bērni. Gribētos, lai informācija atnāk e-pastā, bet saprotu, ka nodalīt to, kas būtu aktuāls katram bērnam, ir neiespējami, jo pat ar vienu diagnozi vajadzības ir ļoti dažādas.

Ko Elizabete dara, lai, piemēram, iegūto progresu pēc tādas pamatīgas rehabilitācijas noturētu? Kāds ir jūsu mērķis?

Inese: Mēs mājās daudz vingrojam, nedodu nekādas atlaides – ir jācīnās! Braukā ar riteni pa pagalmu. Ejām arī pie fizioterapeita tepat poliklīnikā. Mājās Elizabete pati pilda mājas darbus, kas parasti 15 minūšu vietā prasa stundu, bet tā viņa apgūst patstāvību un apziņu, ka pati var paveikt lietas. Mērķis ir Elizabetei dzīvot savu, neatkarīgu dzīvi, nevis nokļūt pansionātā. Ir bijušas vairākas operācijas, plānojam vēl. Mēģinām jaunas metodes un meklējam risinājumus, lai uzlabotu Elizabetei dzīves kvalitāti.

Ko Jūs novēlētu citiem īpašo bērnu vecākiem?

Inese: Pirmkārt, jau nepadoties! Izmantot visas pieejamās rehabilitācijas, tai skaitā deinstitutionalizācijas projektā piedāvāto iespēju. Komunicēt ar citiem vecākiem, lai uzzinātu par labākajiem speciālistiem, un rūpīgi izvērtēt jebkuru viedokli! Un visā šajā neaizmirst par sevi, jo mūsu bērniem mēs esam vajadzīgi veseli, stipri un laimīgi!

CITĀDA PIEREDZE

Iepazīstieties – tā ir Melnā princese. Viņu izdomāja Aleksandrs – harizmātisks sešgadīgs zēns, kas visu mūžu pavadījis bērnu namā. “Nu... Tādas nekur nebija, un tāpēc es viņu uzzīmēju...” saka Aleksandrs par Melno princesi.

Aleksandra pasakas

Pasaka par Melno Princesi.

Reiz dzīvoja Princese. Viņai līdzīgas nebija neviena princese. Ar ogļu melniem matiem, sarkanām lūpām. Visi viņu sauca par Melno Princesi. Princese dzīvoja pilī, kura atradās aiz diviem pagriezieniem pa labi. Viņas pils bija liela un skaista. Princeses ikdiena bija saplānota, katru dienu noteikts pasākums, noteikta nodarbība, noteikts ēdiens. Princesei ļoti patika svētdienas, jo tad pusdienās bija viņas mīļākais ēdiens – viltotais zaķis.

Bet kādu dienu, princese sajutās ļoti garlaikota. Viņa sagribēja ko jaunu savā dzīvē. Viņa izlēma – es došos ārā no pils un sameklēšu veikalā garšīgākos tomātus. Pārējie pils iemītnieki brīnījās – kāpēc Tev to vajag? Tev taču visu pienes. Princeses nestaigā pa veikaliem un nemeklē tomātus. Princese stingri noteica – tad es būšu pirmā Princese, kura ies. Pils iemītnieki ilgi mēģināja viņu atrunāt, bet beigās padevās un palaida princesi.

Ārā bija ziema un veikalos bija pieejami tikai importētie tomāti, kuri negaršoja tik labi, kā vasaras tomāts. Princese izstaigāja daudzus veikalus, bet neviens tomāts viņai nebija pa prātam..

Bēdīga viņa devās atpakaļ uz pili. Princese domāja – laikam jau pils iemītniekiem taisnība, nav ko man darīt to, kas nav pieņemts. Turpmāk darīšu kā Princesei pienākas – sēdēšu pilī un neskraidīšu pa veikaliem.

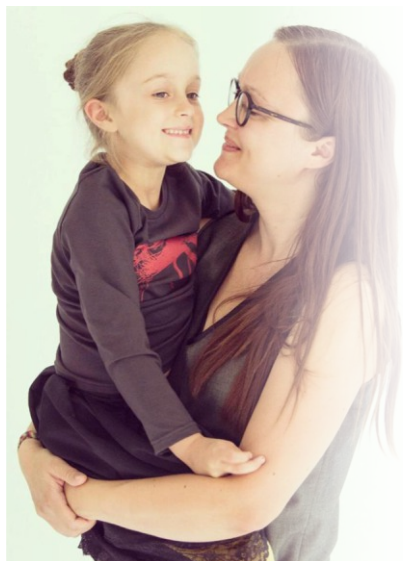
Pēkšņi viņa sadzirdēja laipnu balsi: “Princese, kāpēc Jūs esat tik bēdīga?” Princese pagrieza galvu – tur stāvēja milzīgs, balts suns. Ar labsirdīgākajām acīm uz pasaules. Melnā Princese izstāstīja savu bēdu stāstu – par to, ka gribēja izdarīt ko vairāk, kā parasti un ka nesanāca. Suns uzmanīgi noklausījās stāstu un teica: “Zini? Nekas vēl nav pazaudēts. Nāc man līdzi!”. Viņi aizgāja uz veikalu, kur pārdeva sēklas un stādus. Suns ar pārdevēju rūpīgi un pacietīgi izskaidroja Princesei – kā var izaudzēt tomātus. Princese uzmanīgi klausījās un izbrīnīta jautāja: “Es tiešām pati varēšu uzaudzēt tomātus? Un vai tie būs garšīgi?” Suns atbildēja: “Tici man. Tie būs visgaršīgākie.”

Un Melnā Princese cerību pilna devās atpakaļ uz pili.

Zīmējuma autors: Aleksands

Aleksandrs fantastiski zīmē un izdomā brīnišķīgus stāstus. Par princesi, kura izvēlas darīt to, ko neviena princese nedara; par sarkano zirgu, kurš sapņo kļūt par skriešanas čempionu; par trīs draugiem, kuri katrs atrod dzīvē savu īsto vietu... Viņa īpašo talantu pamanīja Karīna un atrada veidu, kā palīdzēt Aleksandram attīstīt talantu, pašapziņu un ticību saviem spēkiem.

Karīna atdzīvināja Aleksandra zīmējumus, pārnesot tos uz apģērba – kvalitatīviem kokvilnas trikotāžas T-krekliem un kleitām ar zīmolu **“Aleksandra pasakas”**. Ienākumi no apģērbu pārdošanas tiek novirzīti Aleksandra attīstībai. Pateicoties savam talantam un Karīnas un viņas domu biedru grupas pašaiizliedzībai, Aleksandrs sācis apmeklēt fantastisku bērnudārzu, caur viņa zīmējumiem viņu iepazīnuši daudzi jo daudzi cilvēki. Aleksandra pasakas pabijušas Kazahstānā, Norvēģijā, aizceļojušas uz Ameriku. Stāsts par intelligento un gaišo zīmētāju pabijis arī modes skatē “Vidzeme fashion 2018”, tas līcis aizdomāties par sistēmas bērnu stāstiem arī tiem, kuriem šķita, ka uz viņiem tas neattiecas.

Kāpēc Karīna uzsāka šo ceļu? Tāpēc, ka saskatīja Aleksandrā personību. Karīna pati ir sistēmas bērns, un reiz, gatavojoties SOS bērnu ciemata konferencei, radusies ideja savu uzstāšanos papildināt ar zīmējumiem, kurus zīmējuši bērnu aprūpes namos dzīvojoši bērni. Tā viņa iepazīnušies ar Aleksandru – bērnu ar fantastisku iztēli, bērnu ar saviem sapņiem un cerībām. Iespējams, ka tieši fantāzijas pasaule palīdzējusi Aleksandram saglabāt dzīvesprieku. Saprotot, ka Aleksandra ceļš nākotnē, visticamāk, vedīs uz kādu valsts aprūpes iestādi, Karīna nolēmusi iesaistīties un palīdzēt attīstīt Aleksandra talantus, sniegt viņam pārliecību par saviem spēkiem, palīdzēt viņam sagatavoties dzīvei ārpus institūcijas. Karīna uzsver – tas šķiet ļoti negodīgi, ka bērnam aprūpes iestādē ir ļoti ierobežotas iespējas lemt par savu dzīvi.

Aleksandrs palīdzējis arī Karīnai un viņas komandai pārvarēt bailes un kompleksus, iedrošinājis doties uz priekšu un attīstīt “Aleksandra pasakas”. Karīna saka: **“...šo pārliecību mums deva sešgadīgs bērns. Tik mazs, bet reizē arī tik liels.”**

Karīna uzsver, ka visiem nav jāattīsta šādi projekti vai jāiesaistās bērnu namos kā brīvprātīgajiem. Tomēr ikvienam ir svarīgi pieņemt otru cilvēku – viņa stāstu, dzīves gājumu un viņa fiziskās īpašības. Atmest stereotipus, pieņemt citādo, un dot iespēju dzīvot pilnvērtīgu dzīvi.

Iepazīstot Aleksandra un Karīnas stāstu, rodas pārliecība, ka mums visiem zināmākais palīdzības veids – naudas ziedošana – ne vienmēr ir vienīgais, labākais un pareizākais ceļš. Tas ir vienkāršākais, tomēr ne vienmēr bērnam palīdzošākais. Daudz būtiskāk ir likt ikvienam noticēt saviem spēkiem, iedrošināt sapņot un palīdzēt sasniegt mērķus.

Paldies Karīnai un Aleksandram par satikšanos, stāstu un iedrošinājumu citiem!

ĀRPUSĢIMENES APRŪPĒ ESOŠIE BĒRNI

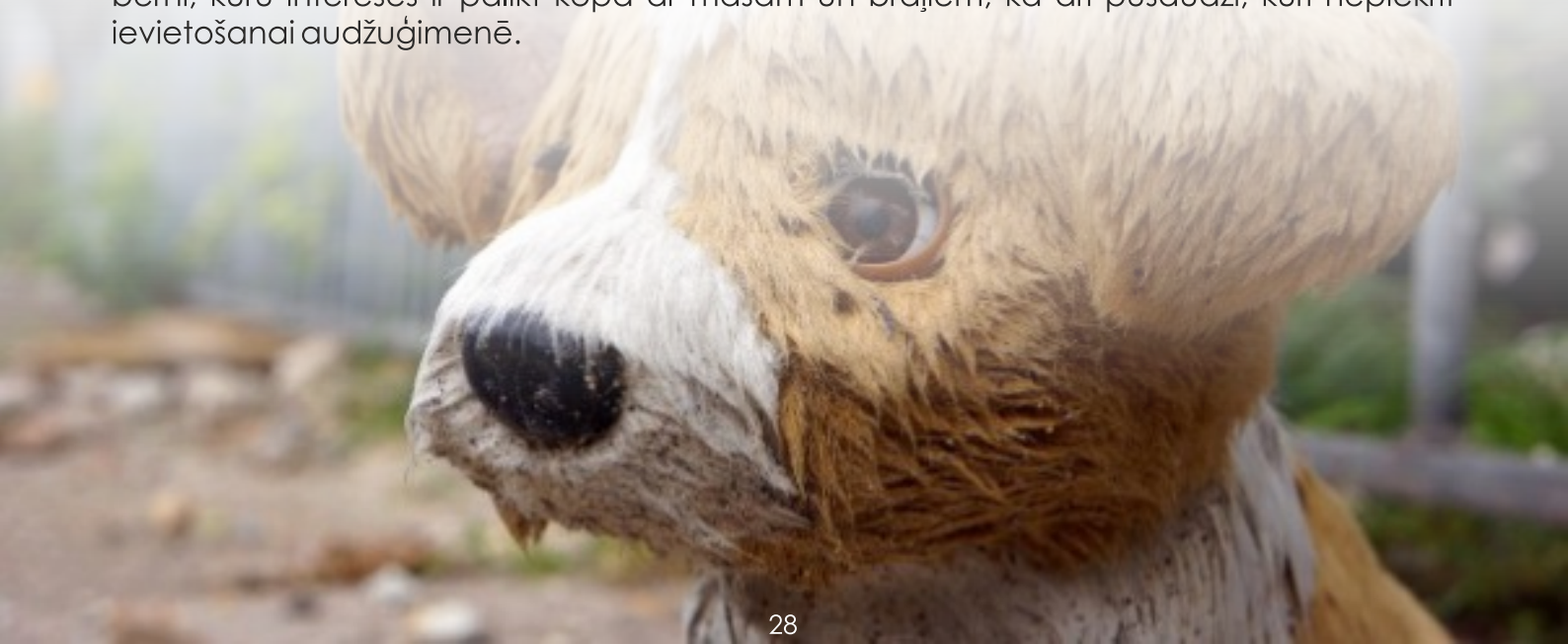
Vidzemes plānošanas reģionā ir ap simtu piecdesmit bērnu, kuri dzīvo 9 bērnu aprūpes iestādēs. Daļai šo bērnu izcelsme ir meklējama Vidzemes reģionā, tomēr lielākā daļa aprūpes iestādēs ir ievietoti no citiem Latvijas reģioniem.

BĒRNU ILGSTOŠAS SOCIĀLĀS APRŪPES IESTĀDES VIDZEMĒ

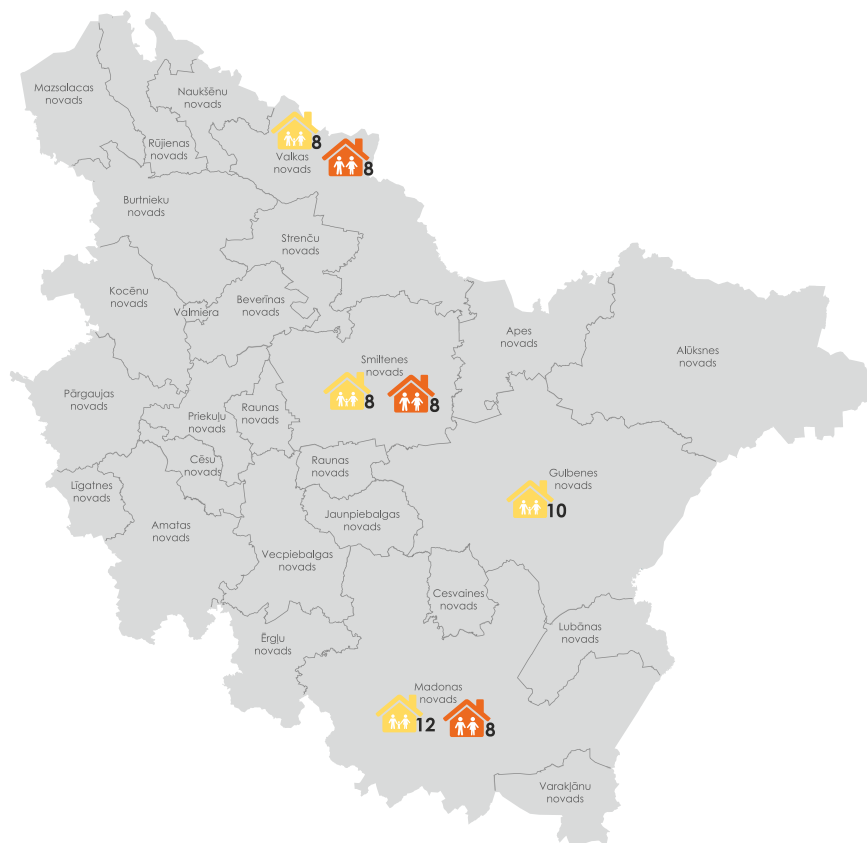
Vidzemē un Latvijā kopumā šobrīd ir ļoti dažādi bērnu nami – ir tādi, kas jau šobrīd spēj nodrošināt bērniem ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu, dāvājot bērniem ko iespējami tuvu mājas sajūtai. Tomēr joprojām ir arī tādi, kur daudz kas vēl jāuzlabo. Runa nav tikai par telpu remontiem. Vēl daudz jāmaina kopējā sabiedrības attieksmē, jāiegulda darbinieku izglītošanā un kapacitātes celšanā.

Deinstitucionalizācijas procesā tiks veidots ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu sniegšanas vietas, tai skaitā jauniešu mājas. Šāda pakalpojuma izveide ir tikusi asi kritizēta, jo daudzi domā, ka tas ir pretēji valsts noteiktajam mērķim – Latvija bez bērnu namiem. Ne visiem der viens risinājums, ne visiem bērniem veiksmīgi izdodas atrast ģimeni.

Kuri bērni izmantos ģimeniskai videi pietuvinātos pakalpojumus? Tie būs bērni, kuri dažādu iemeslu dēļ nenonāk ģimenēs vai nevēlas tajās nonākt, piemēram, daudzbērnu ģimeņu bērni, kuru interesēs ir palikt kopā ar māsām un brāļiem, kā arī pusaudži, kuri nepiekrīt ievietošanai audžuģimenē.

Pašvaldību plānotā sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu infrastruktūra ārpusģimenes aprūpē esošajiem bērniem

Ģimeniskai videi pietuvināts pakalpojums (ĢVPP) (mājiņā norādīts vietu skaits pakalpojumā)

Jauniešu māja (mājiņā norādīts vietu skaits pakalpojumā)

Ģimeniskai videi pietuvināts pakalpojums (ĢVPP)

Pakalpojuma forma, kas paredz bērna aprūpi mazās grupās tādā veidā, kas līdzinās autonomas ģimenes apstākļiem ar vienu vai vairākiem aprūpes speciālistiem, kas pilda vecāku funkcijas.

Jauniešu māja

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas izveidota viena vai vairākas atsevišķas dzīvokļa tipa telpas, kurās bāreņi un bez vecāku gādības palikuši bērni vecumā no 15 līdz 17 gadiem apgūst sociālās prasmes un iemaņas, kuras nepieciešamas patstāvīgai dzīvei.

Lai nodrošinātu nepieciešamo atbalstu uzņemšajām ģimenēm, Latvijā tiek veidoti ārpusģimenes aprūpes atbalsta centri. Saskaņā ar Labklājības ministrijas mājaslapā norādīto informāciju, Vidzemē šobrīd ir trīs ārpusģimenes aprūpes atbalsta centri.

- ♥ Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācijas Vidzemes ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs "AIRI vecākiem";
- ♥ Vidzemes reģiona ģimeņu atbalsta centrs "Smiltene";
- ♥ Ģimeņu atbalsta un mūžizglītības centrs Zvannieki.

VIEDOKLIS

Viedokli par izmaiņām ārpusģimenes aprūpē lūdzām Latvijas bāriņtiesu darbinieku asociācijas valdes priekšsēdētājam **Aurikai Zīverei** un Valmieras SOS bērnu ciemata direktoram **Edijam Pētersonam**.

Funkciju pārdalīšana

Bērnu tiesību aizsardzības likumā ar 2018. gada 1. jūliju stājās spēkā izmaiņas, kas paredz ieviest jaunu bērnu ārpusģimenes aprūpes modeli – specializētās audžuģimenes un izveidot ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrus (turpmāk – atbalsta centri). Likumdevējs, lai nodrošinātu likumā noteikto, izstrādājis audžuģimeņu un atbalsta centru noteikumus (MK 26.06.2018. noteikumi Nr. 354 Audžuģimenes noteikumi un MK 26.06.2018. noteikumi Nr. 355 Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi).

Atbalsta centra izveidošanas un darbības mērķis ir sniegt atbalstu audžuģimenēm, specializētajām audžuģimenēm, viesģimenēm, aizbildņiem un adoptētājiem. Tātad likumdevējs ir paredzējis, ka šie centri veiks atbalsta funkciju un jauno audžuģimeņu piesaisti. Bāriņtiesām paliek uzraudzības un izvērtēšanas funkcija, kā arī lēmuma pieņemšana par audžuģimenes statusa piešķiršanu un statusa zaudēšanu.

Grozījumu Bērnu tiesību aizsardzības likuma anotācijā norādīts, ka situācija, ka bāriņtiesas pārstāvji gan atlasa/piešķir statusu audžuģimenei, gan kontrolē tās pakalpojumu kvalitāti, ir nepareiza, tāpēc metodisko atbalstu un kontroles funkcijas ir nepieciešams nodalīt. Šim nolūkam tiek veidoti īpaši ārpusģimenes aprūpes atbalsta centri, kas tādējādi iezīmē nozīmīgas pārmaiņas ārpusģimenes aprūpes sistēmā kopumā.

Atbalsta centru darbību valsts ir deleģējusi nevalstiskam sektoram. Tas nozīmē, ka atbalsta centru funkciju nodrošinās nevalstiskās organizācijas (biedrības vai nodibinājumi) vai komersanti, kas saņems finansējumu no valsts budžeta, ievērojot Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumus minētās prasības un kārtību. Atbalsta centru uzdevums būs piesaistīt jaunas audžuģimenes, jo īpaši specializētās audžuģimenes, aizbildņus, viesģimenes, nodrošināt to apmācības un psihosociālo atbalstu, tai skaitā ģimenē ievietotajam bērnam, audžuģimeņu psiholoģisko izpēti, kā arī atbildības aprēķināšanu un izmaksu u.c. atbalsta pasākumus. Lai nepieļautu situāciju, ka krīzē nonācis bērns nokļūst aprūpes iestādē, noteikumos paredzēts, ka centrs jebkurā diennaktī laikā sniedz informāciju bāriņtiesai vai policijai par krīzes audžuģimenēm, kuras nekavējoties var uzņemt bērnu.

Labklājības ministrija norāda, ka, izšķiroties par atbalsta funkciju nodošanu nevalstiskajam sektoram, iecerēts, ka šāda veida risinājums cita starpā palīdzēs piesaistīt vairāk jaunu ģimeņu, kas ir apsvērušas iespēju kļūt par audžuģimeni, bet no šī soļa atturējusi negatīva pieredze saskarsmē ar valsts un pašvaldību institūcijām.

Šobrīd ir pārejas posms, kurā arī ir daudz neatbildētu jautājumu, piemēram, atbalsta centru pakalpojumu nodrošināšana un pārklājums visā valsts teritorijā, taču kopumā bāriņtiesas pozitīvi vērtē atbalsta un kontroles funkciju nodalīšanu. Bāriņtiesu ieskatā visām darbībām, ko veiks gan bāriņtiesas, gan atbalsta centri, pirmām kārtām jānodrošina bērna intereses un vajadzības.

2018. gads ir ieviesis pozitīvas pārmaiņas ārpusģimenes aprūpes jomā, jo būtiski sāk samazināties ārpusģimenes aprūpes iestādēs esošo bērnu skaits. Bāriņtiesu asociācija šo procesu virzību uztver ļoti pozitīvi, jo tiek ieviestas arī dažādas inovatīvas metodes bērna ģimenes atrašanā. Sabiedrība ir kļuvusi atvērtāka ārpusģimenes aprūpes formām un palīdzība šiem bērniem ir patiesa un sirsnīga.

Aurika Zīvere

*Latvijas bāriņtiesu darbinieku
asociācijas valdes priekšsēdētāja*

Jauns darbības virziens

Latvijas SOS bērnu ciematu asociācijas (turpmāk – Asociācija) Vidzemes reģionālās programmas Valmieras ģimeņu atbalsta centrs kopš 2018. gada sākuma ir paplašinājis savu darbību un deinstitucionalizācijas projekta ietvaros uzsācis sniegt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kuri dzīvo ģimenēs, nodrošinot dažādu jomu speciālistu – kanisterapeita, mūzikas terapeita, Montessori pedagoga – atbalstu.

Attīstoties valsts politikai ārpusģimenes aprūpes jomā, kā arī ilgstoši – vairāk kā desmit gadus – pašiem strādājot ar SOS ģimenēm, jauns Asociācijas darbības virziens ir atbalsta sniegšana esošajām un potenciālajām audžuģimenēm, adoptētājiem un aizbildņiem un šajās ģimenēs uzņemtajiem bērniem. Lai uzsāktu pakalpojuma sniegšanu, Asociācija ir reģistrējusi “Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācijas Vidzemes ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru” (turpmāk – Centrs).

Centra mērķis ir nodrošināt pasākumu kopumu, kas veicina bez vecāku gādības palikušu bērnu labklājību, drošību, patstāvību, kā arī audžuģimeņu, jo īpaši specializēto audžuģimeņu, kā arī adoptētāju, aizbildņu un viesģimeņu skaita pieaugumu.

Plānotā darbības teritorija aptver Vidzemes plānošanas reģionu, galvenokārt iekļaujot tos novadus un pilsētas, kas atrodas Centra apkaimē un nodrošina pakalpojumu pieejamību – Valmiera, Kocēni, Mazsalaca, Rūjiena, Naukšēni, Burtnieki, Valka, Strenči, Beverīna, Rauna, Priekuļi, Pārgauja, Cēsis. Kopā šajā teritorijā šobrīd dzīvo aptuveni 40 audžuģimenes. Tai pašā laikā, ņemot vērā esošo regulējumu, Centrs var sniegt atbalstu arī ģimenēm un tajās uzņemtajiem bērniem, kuri dzīvo citos Latvijas novados vai pilsētās.

Edijs Pētersons

Valmieras SOS bērnu ciemata direktors

Ar mīlestību vien nepietiek..

PIEREDZE

Kā rodas doma uzņemt savā ģimenē bērnu, par kuru pašā vecāki kādu iemeslu dēļ nerūpējas? Vai pietiek ar vēlmi un aicinājumu, lai kļūtu par audžuģimeni?

Uz sarunu aicinājam audžumammu Mārīti. Viņa jau astoņus gadus sniedz atbalstu bērniem, kuri palikuši bez vecāku gādības. Mārīte ir piedzīvojusi kāpumus un kritumus, tomēr šo skaisto ceļu turpina.

Mārīt, kad un kāpēc radās doma par to, ka varētu sniegt mājas kādam svešam bērnam? Vai atmiņā ir kāds konkrēts notikums, kas to veicināja?

Pirmā doma par to, ka varētu uzaudzināt kāda cita bērnu, man radās septītajā klasē, kad avīzē izlasīju, ka pie miskastes atrasts pamests zīdaiņītis. Gāja laiks, man pašai izauga trīs meitas, nomira vīrs. Kad jaunākā meita bija vidusskolas pēdējā klasē, tad jutu, ka ir laiks realizēt nepiepildīto.

Vai apzināti izvēlējāties tieši audžuģimenes statusu?

Jā, audžuģimenes forma priekš manis šķita vispiemērotākā. Negribēju būt aizbildnis, bet audžuģimene. Vispirms pati papētīju informāciju internetā, tad apspriedos ar bāriņtiesu un pieteicos audžuģimenes statusam.

Cik sarežģīts bija viss process no pieteikšanās līdz brīdim, kad bērns nokļuva Jūsu ģimenē?

Iespējams, ka tāpēc, ka biju visu pārdomājusi un nobriedusi šim solim, bērni pie manis nonāca ļoti ātri. Februārī es nolēmu kļūt par audžuģimeni, un jau jūlijā manā ģimenē ienāca trīs māsiņas.

Kā ir veidot attiecības ar trīs svešiem bērniem, kuriem ir skarba dzīves pieredze?

Meitenēm bija 7, 12 un 17 gadi. Lielākā jau praktiski pieaudzis cilvēks. Ar lieliem strīdiem nodzīvojām kopā gadu un šķīrāmies. Mazākajām meitenēm es esmu mamma. Viegli jau nebija nemaz. Bērniem ir jāveido "bilžu rāmītis", kurā augt. Jāliek robežas, reizēm "jālaiž pāri" kaut kādi nejauki komentāri, bet šiem bērniem kopumā vajadzīga lielāka kontrole. Es cenšos uzticēties, bet mēs to mācījāmies ļoti ilgi un smagi mums gāja. Bija brīdis, kad viena no meitenēm padzīvoja krīzes centrā, lai mūsu attiecības varētu atveseļoties. Bija vajadzīgs laiks, lai es spētu meitenei piedot, un viņai, lai saprastu, ka vēlas būt manā ģimenē. Šobrīd atkal esam kopā.

Jūsu ģimenē šobrīd ir vēl viens bērniņš, kurš nav saistīts ar pirmajām trīs audžumeitām. Kā šis bērns nokļuva pie Jums?

Kad vidējā meita aizgāja uz Rīgu mācīties, tad man zvanīja no bāriņtiesas un lūdza, vai varu paņemt piecgadīgu meitenīti. Teicu, ka nē, jo man ļoti grūti gāja ar pirmajām meitenēm. Bāriņtiesa teica – varbūt varat paskatīties uz bērnu krīzes centrā? Teicu, ka nē, es neņemšu. Nevaru. Negribu. Piedāvāja atbraukt pakaļ un aizvest līdz krīzes centram un tā arī izdarīja. Satiku un nevarēju bērnu uz bērnu namu sūtīt. Jāņem ir. Un tā arī šai meitenei es esmu mamma. Šis bērns ģimenē ienāca kā "saulīte". Ja pirmās meitenes ienāca ar strīdiem un visu lauza, plēsa, tad šis bērns ienāca ar prieku un mīlumu. Viņa man parādīja, ka var būt arī savādāk. Bērns bija sociāli ielaists, nespēja vārdos izteikt, kas ir gaismā, kas ir tumsa, krāsas nezināja. Nevarēja vārdos "ielikt" ne savas sajūtas, ne emocijas. Esam daudz strādājušas, un ir liels progress. Šobrīd ārpus skolas vēl iet dejošanā un mūzikas skolā.

Kā tiekat galā ar traumām vai sociālo ielaistību? Visu darāt pašas spēkiem, jeb ir bijis nepieciešams atbalsts un esat meklējusi palīdzību?

Viens nevar tikt galā. Es audzinu bērnus viena. Mans lielākais atbalsts ir manis pašas bērni un kolēģi, bet bija lietas, kur vajadzēja speciālistu palīdzību. Es zināju, ka man pienākas psihologs. Audžuģimeņu kursos mums teica, ka audžuģimenēm pienākas palīdzība, tāpēc es gāju uz bāriņtiesu un teicu, ka netieku galā un ir nepieciešams psihologs. Mums piešķīra psihologa konsultācijas, tomēr tās īsti mums nelīdzēja. Bērniem bija tik smagas traumas un to izpausmes, ka bija nepieciešams psihoterapeits. Atkal gāju uz bāriņtiesu un prasīju psihoterapeitu. Ar psihoterapeita palīdzību dzīve sāka nokārtoties. Un ja man ir bažas vai kaut ko nesaprotu, tad es arī tagad zvanu un jautāju pēc padoma. Vēl ļoti liels atbalsts ir bijis no Mākslas un mūzikas skolas pedagogiem. Viņi caur humoru spēja meitenes motivēt un ieinteresēt, kā arī vienmēr mani informēja par to, kā meitenēm iet. Bērniem patika un mazāk laika palika muļķībām.

Vēl man ļoti palīdz apmācības un dažādi kursi, kuri pieejami audžuģimenēm. Tikko biju uz semināru par traumas mazinošu emocionālo audzināšanu. Apmācībās un dažādos semināros es gūstu jaunas zināšanas un iedrošinājumu, atsvaidzinu jau to, kas piemirsies. Kopumā jutos no valsts atbalsfīta. Gribētos tikai, lai valsts veiktu sociālās iemaksas arī par strādājošiem audžuvecākiem.

Kas palīdz pārvarēt tos brīžus, kad gribas padoties?

Es nemēdzu padoties — ja es kaut ko iesāku, tad izdaru līdz galam. Un es apzinos, ka šiem bērniem jau neviena cita nav. Kur tad lai viņi iet, ja es padodos? Redzu, ka aug foršas meitenes, un ir iekšēji liels prieks. Lielākā jau savā dzīvē, un ir lepnums redzēt, ka pamazām veido savu dzīvi. Es ne minūti neesmu nožēlojusi, ka es to daru – man tas sagādā prieku! Tajā momentā, kad es redzu, ka ir kaut solītis uz augšu, tad tā ir tik laba sajūta! Protams, ka ir arī kritieni, bet man palīdz tas, ka man nepatīk atkāpties. Ja es esmu apņēmusies, tad es gribu to arī izdarīt.

Kas ir citādāk nekā domājāt, pirms kļuvāt par audžuģimeni?

Es domāju, ka visu var izdarīt ar mīlestību, bet ar mīlestību vien nepietiek.

Vai Jums ir zināms kāds, kurš, redzot Jūsu stāstu, arī ir apdomājis spert šādu soli un dot mājas kādam bērnam?

Mans 12 gadīgais mazdēls šobrīd saka, ka tad, kad viņš izaugs liels, tad viņš darīs tāpat kā ome. Tas šķiet tā forši! Arī viena no audžumeitām domā, ka kaut kad dzīvē spers šādu soli. Bet katram nav jāuzņem bērns no bērnu nama. Katram ir savs aicinājums. Es nekļuvu ne par skolotāju, ne par medmāsu, jo šis bija mans ceļš.

Runājam ar, nevis par!

BĒRNA PIEREDZE

Projekta "Vidzeme iekļauj" ietvaros viesojāties kādā bērnu sociālās aprūpes iestādē. Šeit dzīvojošo bērnu skaits ir neliels un tā jau šobrīd var tikt vērtēta kā ģimeniskai videi pietuvināta pakalpojuma sniegšanas vieta. Kāds bērnu namu par mājām sauc jau daudzus gadus, kāds ieradies pāris dienas atpakaļ. **Arvīds (17 gadi, vārds mainīts)** šeit dzīvo jau 7 gadus, kopš iestādes dibināšanas un mūsu sarunā savu šī brīža dzīves vietu sauc par "namiņu".

Puisis, daloties ar savu dzīvesstāstu, ir nosvērts un tiešs. Piedzīvots daudz, taču Arvīds nebaidās uzsākt savu dzīvi un veidot to pavisam atšķirīgu no iepriekšējās. Arvīds šobrīd ir pabeidzis jau 2.kursu, mācoties metālmākslinieka arodu. Taču uzskata, ka ar vienu arodu cilvēka dzīvē ir par maz. Ja ir vairāk prasmju, darbu atrast būs krietni vieglāk, un arī dzīvi būs iespējams sakārtot, kā pats vēlētos. Arvīdu šobrīd vada apbrīnojama mērķtiecība – iet tikai uz priekšu, uz augšu.

Arvīda stāsts liek pārdomāt to, cik liela vara ir vecākiem – tie var ne tikai dot saviem bērniem, bet arī atņemt – pilnīgi visu. Un ne visiem pietiek spēka piecelties. Un lai cik šie jaunieši būtu nocietinājušies, viņus ik pa laikam urda jautājums – kāpēc vecāki tā rīkojās? Pēc sarunas ar Arvīdu vairs nerodas jautājumi, kamdēļ bieži pusaudžiem audžuģimenēs iet tik grūti.

Vai pastāstīsi savu stāstu? Kad un kāpēc Tu nonāci šeit?

Arvīds: Vecāki. Tēvs mūs pameta, aizbrauca uz ārzemēm. Mātei bija problēmas ar naudu... un ar alkoholu. Pirms nonācu šeit, biju jau paspējis padzīvot līdzīgā namā, nezinu, vai maz tas bija bērnu nams, bijām pamesti brīvā valā – dzīvojam, darām, ko gribam, es pat nezinu, kas tas bija par iestādījumu. Jau 5 gadu vecumā uzzināju, kas ir bērnu nams, tajā nodzīvoju pusgadu. Uzdādās tēvs, paņēma mani atkal pie sevis. Trīs vai četrus gadus pie viņa nodzīvoju ar brāļiem, taču tur nācās piedzīvot trakas lietas. Pēc tam nonācu atkal bērnu namā, šeit. Īstenībā visu savu dzīvi esmu tā dzīvojis... Vecākais brālis jau sācis savu dzīvi, jaunākais šobrīd ir Amerikā pie viesģimenes.

Vai pa visiem šiem gadiem Tev ir bijusi iespēja nokļūt audžuģimenē?

Arvīds: Iespējas ir bijušas vairākkārt. Taču man jau bija zināma pieredze, man bija skaidrs, kas ir ģimenes dzīve. Pavērojot audžuvecākus, man bija skaidrs, ka ģimenes sajūtu viņi sniegt man nevarēs. To uzreiz varēja redzēt – ne jau viņiem bija mērķis pieņemt mūs kā savus bērnus, nē! Visdrīzāk viņus interesēja nauda. Atceros, ka pirmo ģimeni mums piedāvāja pavisam netālu no skolas, kurā mācījās – bija kāda sieviete lauku mājā. Aizbraucām tur visi brāļi, es gan biju maziņš, tomēr labi atceros, kā man izrādīja māju, kārdināja ar spēļu konsoli, solīja, ka varēšu to spēlēt, kad vien vēlēšos. Protams, ka es arī gribēju palikt, dzīvē tādas nebiju spēlējis!

Paldies Dievam, ka vecākajam brālim pietika prāta pateikt nē, laikam jau viņš saprata, kas mūs tur gaida. Tagad, redzot, kas noticis ar viņas pirmo audžubērnu, kas uz to brīdi jau bija paņemts un dzīvoja kopā ar viņu, skaidrs, ka sieviete meklēja darbaspēku, lai varētu vilkt savu mājsaimniecību. Viņas tā saucamais audžubērns šobrīd ir pazudis cilvēks, dzer. Nekas labāks nebūtu noticis arī ar mums. Taču šeit, namā, gan ar mani ir noticis daudz laba – esmu pabeidzis mākslas skolu, man ļoti palīdzējuši audzinātāji, devuši padomus un atfistījuši garīgi. Lai gan no sākuma noteikti visiem ar mani bija ļoti grūti. Nu, kā bija? (Arvīds smaidot jautā bērnu nama vadītājai, kas rosās turpat blakus, gatavojoties uzņemt ciemiņus – kādas meitenes viesģimeni no Amerikas).

Bērnu nama vadītāja: Tu biji ideāls... palaidnis (abi smejas). Nu kā, nu, normāls bērns, nemaz neatšķīries no visiem citiem. Jauns, bet daudz kas jau arī bija piedzīvots. Bija nepieciešams ilgs laiks, kamēr Arvīds varēja atkal noticēt apkārtējiem cilvēkiem. Nu, sākums bija, jā... smags.

Arvīds: Nu jā, jau visu savu iepriekšējo dzīvi un īstenībā arī vēl tagad, es tiešām īpaši cilvēkiem neuzticos. Nemēģinu ar viņiem veidot ciešas attiecības. Ja ar mani kāds vēlas tās veidot, tas prasīs ļoti ilgu laiku, uzreiz draudzību negaidiet. Un nekādas sarunas no sirds.

Bērnū nama vadītāja: Lai nopelnītu Arvīda draudzību, kura, starp citu, ir ļoti vērtīga, viņš tevi simtām reižu tīši vai netīši pārbaudīs un tikai tad izlems, ir vērts atvērties vai nav.

Arvīds: Pēc sava pirmā mēģinājuma iegūt no jauna ģimeni man bija sajūta, ka man vairāk tādu nemaz nevajag, un patiesībā visu, ko piedāvā ģimene, es esmu jau saņēmis šeit – bērnu namā. Cik reizes nebraucu mājās no Bāriņtiesas dūsmīgs – visu laiku man turpināja piedāvāt audžuģimeni... Taču, ņemot vērā, kāda es esmu personība un cik ilgi ar mani cilvēkiem vajadzēs veidot attiecības...

Citi varbūt potenciālajos vecākos saskata daudz laba, uzskata, ka tie varēs daudz dot bērnam, taču pats bērns, iespējams, neko tādu neredz, nejūt šo cilvēku emocijas un viss. Es pats jau pirms vairākiem gadiem pieņēmu lēmumu, ka ģimene man nav vajadzīga, kaut gan patiesībā man tā jau ir – man ir savi brāļi – tā ir mana ģimene. Visu mūžu esam kopā un viens par otru pastāvam, atšķirībā no vecākiem, kas par mums nekad nav pastāvējuši.

Vai Tavi bioloģiskie vecāki ar Tevi ir mēģinājuši tikties?

Arvīds: Pēdējā gada laikā mans tēvs ir atsācis kontaktēties, bet viņš joprojām ir ārzemēs un man lielākoties uzsver, ka ir ļoti aizņemts cilvēks. Viņam neesot laika, lai sazvanītos un parunātos, pat tik daudz nav laika. Kad tēvs parādījās, sākumā patiesībā bija ļoti grūti viņu pieņemt, jo, atceroties visu, ko tavs tēvs ir tev nodarījis... Tu visu laiku centies viņu aizmirst, bet te pēkšņi viņš uzrodas. Taču šeit, namā, man iemācīja vienu lietu – neskatoties uz to, kas ir noticis tavā dzīvē, tev ir jāmācās cilvēkiem piedot. Šobrīd nav tā, ka man ir vēlme izolēties un ar tēvu kontaktu pārtraukt. Neskatoties uz to, kā viņš bija pret mani izturējies, mēs joprojām sazināties – es esmu savam tēvam piedēvis.

Bērnū nama vadītāja: Arvīds mums patiesībā ir ļoti sirsnīgs un jauks. Viņš iemācījies dzīvē pašu galveno – piedot cilvēkiem.

Bērnū nama vadītāja sarunā atklāj, ka Arvīda mamma pavisam nesen negaidīti atvadījusies no šīs dzīves, taču ar rūgtumu atceras vēl pavisam neseno mammas viesošanos bērnu namā, kad mammu uzstājīgi lūdza atbraukt uz Arvīda izlaidumu. Vadītāja stāsta: "Mamma atbrauca, piedalījās mūsu svinībās, ko pēc tam sarūpējām saviem bērniem kā pienākas – ar galdiem, saaicinājām bērnu radus. Ja es būtu zinājusi... Tikai vēlāk mana darbiniece man atstāstīja, ka kārusi veļu un dzirdējusi, kā gaitenī mamma savam dēlam saka: "Tu man nebiji agrāk vajadzīgs, Tu man neesi tagad vajadzīgs, un Tu man nekad dzīvē nebūsi vajadzīgs!" Izlaiduma dienā!! Pēc tam, kad viņai vēl ziedu pušķīti pasniedzām, pie galda aicinājām – tur sēdēja ar tādu engēļa seju... man pat prātā neienāca! Ja vien es to būtu zinājusi... Kā var vispār gribēt, lai mīl tādu cilvēku?! Mums bija pēc tam tik grūti. Protams, viņš pārdzīvoja mammas nāvi, tā nāca tik negaidīti, bet mēs runājām par visu, arī par bērēm, par četrdesmit dienām, tikko bija kapusvētki. Viens no brāļiem vispār negribēja uz bērēm braukt, bet mēs viņam teicām, ka tā ir viņa vienīgā mamma, ka citas nav, nav bijis un nebūs. Jābrauc. Tur vienkārši jābūt!"

Kāda ir Tava ikdiena šeit, bērnu namā? Drīz būs arī klāt tā diena, kad nāksies doties savā dzīvē, vai būsi tam gatavs?

Šobrīd es mācos, taču papildus metālmākslinieka amata, gribu apgūt vēl kādu, varbūt kaut ko saistītu ar koku, lai spētu kļūt par labu amatnieku, nodrošināt sevi. Pa nedēļu esmu Rīgā, taču brīvdienās braucu uz namu. Brīvajā laikā mēs vienmēr izdomājam, kā sevi nodarbināt, sarunājam ar pārējiem bērniem, ko daršim. Apkārtējie gan ir vai nu krietni jaunāki par mani, vai jau vecāki – vienaudžu īsti nav, taču tāpat ir interesanti. Tāpat ik pa laikam jau ir arī jāpastrādā – jāparavē dobes, jāpilnveido savas prasmes, jāiemācās lietas, kas noderēs ikdienā vēlāk. Mēs šeit arī marinējam, gatavojam ēst – mācāmies to, kas katram dzīvē būtu jāmācās. Te nemaz nav slikti.

Es jau daudz pieredzes ieguvīš, nepazudīšu. Vienīgi sevi šobrīd vēl nevaru materiāli nodrošināt, bet – tāpēc jau es mācos.

Vienīgais veids, kā nepieļaut kļūdas deinstitucionalizācijas procesā,
ir neīstenot to.

Vienīgais veids, kā veiksmīgi īstenot deinstitucionalizācijas procesu,
ir sadarboties.

Lai mums visiem izdodas!

Par izdevumu „VPR Jaunumi”

„VPR Jaunumi” ir Vidzemes plānošanas reģiona izdevums, lai informētu par aktualitātēm reģionā un novados.

Sagatavoja: Ina Mīkelsone (ina.mikelsone@vidzeme.lv), projekta “Vidzeme iekļauj” vadītāja, Naula Dannenbergas (naula.dannenbergas@vidzeme.lv), projekta “Vidzeme iekļauj” sabiedrisko attiecību speciālists, Laine Zālīte (laine.zalite@vidzeme.lv), projekta “Vidzeme iekļauj” eksperte, Anita Āboliņa (anita.abolina@vidzeme.lv), Vidzemes plānošanas reģiona sabiedrisko attiecību vadītāja. Citējot vai pārfrāzējot tekstu, obligāta atsauce uz “VPR Jaunumi”.

Izdevuma ilustrācijām izmantoti fotoattēli no Vidzemes plānošanas reģiona un Sociālā uzņēmuma “Visi var!” arhīva, intervijās aicināto atsūtītie fotoattēli, kā arī izmantoti fotoattēli no <http://thenuschool.com/free-stock-photos-websites-awesome-list/>, Jāņa Līgata foto un Labklājības ministrijas informatīvās kampaņas “Cilvēks, nevis diagnoze!” reklāmas materiāli.

VIDZEME
CEĻŠ VED AUGŠUP!

Vidzemes plānošanas reģions

Jāņa Poruka iela 8-108, Cēsis, Cēsu novads, LV-4101

Tālr.: 64116014; www.vidzeme.lv;

 @VidzemesRegions; VidzemesPlanosanasRegions